

ЗА СЕКТОРНИ СОЦИАЛНИ СХЕМИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

ЕВРОПЕЙСКИ ПРОЕКТ VS/2013/0407

„Насърчаване на социалния диалог в сектор Земеделие в новите страни-членки за развиване на секторни социални схеми като инструмент за борба с несигурните работни места, бедността и социалното изключване на работещите в земеделието”

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ

НА СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА НА
РАБОТЕЩИТЕ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО В ДЕВЕТ
ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ, ВКЛЮЧЕНИ В
РАМКИТЕ НА ПРОЕКТА

www.fnsz.org

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ
НА СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА
НА РАБОТЕЩИТЕ В
ЗЕМЕДЕЛИЕТО В ДЕВЕТ
ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ,
ВКЛЮЧЕНИ В РАМКИТЕ
НА ПРОЕКТА

Аналитична студия

Август 2014г.

София

Съдържание

Към читателя	5 стр.
1. Основни показатели, свързани с отрасъла „Селско стопанство“ в деветте европейски държави, включени в проекта	9 стр.
2. Характеристика на системите за социална защита в отделните държави и определяне обхвата на лицата (наети работници) и самостоятелно заети лица (земеделски производители) в селското стопанство за целите на социалното осигуряване	10 стр.
2.1. Германия	10 стр.
2.2. Франция	13 стр.
2.3. Италия	15 стр.
2.4. Дания	16 стр.
2.5. Македония	17 стр.
2.6. Словения	20 стр.
2.7. Чешка Република	21 стр.
2.8. България	23 стр.
2.9. Румъния	25 стр.
3. Организация и администриране на системата на социална защита в отделните държави	30 стр.
3.1. Германия	30 стр.
3.2. Франция	31 стр.
3.3. Италия	33 стр.
3.4. Дания	35 стр.
3.5. Македония	36 стр.
3.6. Словения	37 стр.
3.7. Чешка Република	38 стр.
3.8. България	40 стр.
3.9. Румъния	41 стр.

Тази разработка представлява информационен и аналитичен справочник за ситуацията на системите за социална сигурност в сектор Земеделие в страни-членки, участнички в този проект. Наред с посочените предизвикателства пред системите за социална сигурност, анализът обхваща в сравнение и специфичните социално-осигурителни схеми в някои стари страни-членки, развивани в годините в резултат на социален диалог и участие на работещите. Тази публикация е принос в процеса на водене на ефективен социален диалог в сектора и отправна точка за търсене на нови възможни решения за подобряване на социалната сигурност на работещите в Земеделието.

Обща редакция:

Христина Митрева
Светла Василева
Валентина Васильонова

Дизайн и предпечат:

Ipi advertising

Съдържанието на тази публикация е отговорност на нейните автори и не отразява позицията на Европейската комисия, която не носи отговорност за ползването на представената информация.

Този проект се осъществява с финансовата подкрепа на ЕС, Европейска Комисия, ГД „Заетост, социални въпроси и приобщаване“.

Тази публикация може да свалите на интернет адрес: www.fnsz.org

4. Покрити осигурителни рискове и финансиране на системите за социална сигурност - социално осигуряване, здравно осигуряване и социално подпомагане	45 стр.
4.1. Германия	45 стр.
4.2 Франция	50 стр.
4.3 Италия	56 стр.
4.4 Дания	60 стр.
4.5 Македония	63 стр.
4.6 Словения	65 стр.
4.7 Чешка Република	69 стр.
4.8 България	72 стр.
4.9 Румъния	79 стр.
5. Възможности за интервенции в областта на социалната политика от страна на социалните партньори.....	95стр.
5.1. Националните планове за действие на страните, включени в проекта, през призмата на синдикатите	98 стр.
Вместо послеслов	104 стр.
Източници	106 стр.

Към читателя

Проектът „Насърчаване на социалния диалог в сектор земеделие в новите страни-членки за разработване на секторни социално-осигурителни схеми като инструмент за борба с несигурните работни места, бедността и социално изключване на работещите в Земеделието“, изпълняван от Партньорството с финансовата подкрепа на Европейския съюз, има за цел да проучи и анализира ситуацията на системите за социална сигурност в няколко държави-членки на ЕС и една страна-кандидатка със специален фокус върху сектора на земеделието - сектор, в който работещите и заетите страдат от дефицит на социалноосигурителни права. От друга страна, партньорството разполага с предварителна информация и достатъчно опит за съществуващи добри практики в развиването на допълнителни схеми за социална защита, съществуващи в някои от старите страни-членки (например в Германия Франция, Италия и пр.), които ако бъдат проучени в диалог между социалните партньори и популяризирани, може да провокират и насърчат съгласувани мерки на социалните партньори в сектора за изграждане на ефективни защитни конструкции/специфични секторни схеми, които да окажат положително въздействие върху индустриалните отношения като цяло и особено върху социалния диалог и колективното трудово договаряне в страните-партньори, които за целите на този проект се разглеждат като пилотни - България, Румъния, Македония, Словения и Чехия. Наред с това нашите очаквания са да се насърчи процеса на социалния диалог, индустриалните отношения (особено в новите държави-членки), чрез стартиране на ефективни механизми за развитие на устойчиво земеделие със сигурни и атрактивни работни места, което да генерира идеи и предложения за подобряване на законодателството (на европейско и национално равнище) в

социалното осигуряване.

Опитът на партньорството в областта на социалния диалог и индустриалните отношения в селското стопанство и дефинираните приоритети ни вдъхновяват да продължим нашата работа за мобилизиране на гражданската и социална енергия за преодоляване на предизвикателствата в областта на социалната сигурност в сектора, чрез обсъждане и създаване на секторни социални схеми, които трябва да подкрепят в средносрочен и дългосрочен план политиката в полза на заинтересованите работещи и в обществото като цяло. Това със сигурност ще повиши качеството на процеса на социалния диалог, особено в новите стани-членки на ново равнище, а изведените резултати и ноу-хау може да се ползват и в други сектори.

ВЪВЕДЕНИЕ

Системите за социална защита, създадени в рамките на Европейския съюз имат една висша цел – да защитават гражданите от бедност в резултат на безработица, загуба на работни места след реструктуриране или други икономически ограничения, при пенсиониране, при влошено здравословно състояние и инвалидност, в случай на изпълняване на родителските отговорности, при старост или загуба на родител. Освен това те гарантират достъп до жизненоважни услуги за осигуряване на достойно качество на живот, права на свободно движение, недискриминация и равнопоставеност и интеграция в обществото.

В компетенциите на държавите-членки е отговорността за организацията и финансирането на системите за социална защита. Въпреки това ЕС има специфична роля в регулирането, чрез прилагане на отворения метод на координация, така щото гражданите да имат гарантирана защита по отношение на социалната сигурност.

Разнообразието от системи в Европейския съюз показва, че съществува значителен потенциал за взаимодействие.

Проблемите, свързани със социалната защита, в т.ч. социалното осигуряване на работещите в селското стопанство лица, в общи линии, са много сходни и решенията за подобряване на техните права и по-добрата адекватност на социалните плащания (обезщетения, помощи, пенсии и здравни услуги) в законодателствата на държавите зависят до голяма степен от организацията на дейността в този специфичен отрасъл.

От сравнителния анализ на включените в проекта държави става ясно, че в някои държави земеделските производители (фермерите) са обхванати от специални социално-осигурителни схеми (както е в Германия, Франция, Италия), а в други държави има специални условия (формални или неформални), които се отнасят до земеделските производители в общата социално-осигурителна система. Специално внимание, обаче и в двата случая заслужава пенсионното осигуряване на тези

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ

лица, поради неблагоприятното съотношение между заетите лица в активна възраст в този сектор и лицата в нагрудоспособна възраст.

Изследването на плюсовете и минусите относно осигуряването на земеделските производители (фермерите) е извършено на базата на сравнителен анализ между отделните държави, включени в проекта въз основа на характеристиките на системите и данните, с които разполагаме.

Анализът си поставя амбициозната задача да даде отговор и да очертае възможни решения, които са важни за всяка осигурителна система а именно - по-пълен обхват на лицата (в случая земеделските производители и другите лица, заети в отрасъла „Селско стопанство“), събираемостта на вноските, адекватността на социално и здравно-осигурителните плащания и финансовата стабилност на системите.

Наред с поставените по-горе въпроси, трябва да се обърне сериозно внимание и на други елементи, свързани със социалното осигуряване на земеделските производители (фермерите), спецификата на отрасъла и на заетостта в него, структурите на системите на социална защита на земеделските производители; понятието „земеделски производители“; администрирането на системата, покритите рискове и обезщетения, връзката между социалното осигуряване и другите политики както и участието на социалните партньори в управлението на системите.

Детайлният анализ на специалните схеми за осигуряване на земеделските производители и повсеобхватната защита на техните права в първата група държави (Германия, Франция, Италия) може да бъде добра основа за намиране на решения и предлагане на нови политики, както и на по-ефективен и гъвкав социален диалог, свързани с подобряване социалната защита на лицата, работещи в земеделието и преди всичко, социалното осигуряване на земеделските производители.

1. Основни показатели, свързани с отрасъла „Селско стопанство“ в деветте европейски държави, включени в проекта

Индикатор	Държава	Словения	Македония	Чехия	България	Дания	Италия	Германия	Франция
Брой стопанства		72 623	192 675	48 000	370 222	39 929	1 620 884	273 000 288 200	370 222
Брой работещи в стопанствата - включая сезонни работници - изключая сезонни работници		180 000 -	471 069	105 400	738 634	26 288	851 000	1,1 млн. 763	1 млн.
Обработваема площ, хектари % на обработваема земя % от територията на страната % от територията на ЕС		473 000 - - -	650 000 45,4 -	4,224 млн. - 53,6 -	5 481 222 - 50 0,8	2 660 000 - 62 -	12 856 048 75 14,6	5 481 222 16 72100* 47 3,9	29 280 млн. 53,31 17,22
Дял на земеделието в БВП		2,1 %	12 %	1,32 %	6,7 %	1,95 %	2 %	0,6 %	2 %
Стойност на земеделската продукция		1 149 *	1 254 *	122 млн. CZK	4 551,3 *	3 474,1 *	52,8 млрд. EUR	54,5 *	9,3 млрд. EUR
Земеделски износ: - в ЕС - извън ЕС		над 60 % -	424 *	91,3 %	9,15 % 4,35 %	5 694 * 3 797 *	30 491 * 20 964 *	9,0 % 7,2 %	59 983* 39 123* 20 861*
*млн. евро									

Таблица 1 – Сравнение на основните показатели в деветте страни – участници в проекта

2. Характеристика на системите за социална защита в отделните държави и определяне обхвата на лицата (наети работници) и самостоятелно заети лица (земеделски производители) в селското стопанство за целите на социалното осигуряване

2.1. ГЕРМАНИЯ

В Германия съществува обща система за социално осигуряване, както и **отделна система за селското стопанство, която обхваща собствениците на предприятията и членовете на техните семейства, работещи в тези предприятия.** Лицата се осигуряват в зависимост от тяхното социално положение. В **селското стопанство** съществуват следните основни групи, за които са в сила различни правила:

- наети работници (на пълно работно време, непълно работно време, сезонна заетост);**
- самонаети селскостопански производители, които са работодатели;**
- членове на семейството, които помагат в селскостопанската дейност;**
- служители в публичната администрация;**
- държавни служители в публичната администрация;**
- лица с незначителна заетост в сектора.**

За всички тези групи важат различни правила. Съществуват **пет основни социални осигуровки към държавата, които наетите работници и предприемачите са длъжни да внасят: пенсионна осигуровка; здравна осигуровка; осигуровка за трудова злополука; осигуровка за безработица и осигуровка за фермерска грижа.**

Наетите работници в селското стопанство са **интегрирани в общата държавна система**, като за **осигуряването при трудова злополука** е създаден отделен осигурителен институт (Институт за социално осигуряване в селското и горското стопанство и градинарството – SVLFG).

В този институт членуват всички заети в селското стопанство лица на принципа на солидарността и със задължително членство.

Социалното осигуряване на земеделските стопани е една автономна земеделска социална закрила, която разполага с цял комплект от специфики и различия от принципите на общото социално осигуряване.

Социалното осигуряване в земеделието предлага всички услуги **пог един покрив:** осигуряване при трудова злополука и професионално заболяване, пенсионно осигуряване, здравно осигуряване, наследствени пенсии. Нещо повече, съществува и **допълнително осигуряване** за работещите в селското и горското стопанство, като то се предоставя на неговите собственици на базата на правни и тарифни разпоредби. Причините за **въвеждането на допълнително пенсионно осигуряване за заети лица от селското и горското стопанство** са предизвикани от ниските заплати, ниските пенсии, непризнатия и изгубен трудов стаж, безработицата през зимата. В Германия е създадена обща институция, формирана от работодателски организации, синдикални организации от селското стопанство и правителство. Тази институция се състои от:

- ✓ **Служба за допълнително осигуряване в селското и горското стопанство и**
- ✓ **Каса за допълнително осигуряване на работниците от селското и горското стопанство,**

които представяват два органа с една задача, отговорна за допълнителното пенсионно осигуряване на селскостопанските работници. Заедно двете служби подпомагат с до 80 евро на месец осигуряването старините на работещите от отрасъла срещу вноски от 5,20 евро на месец.

Условията и достъпа до осигурителната схема са **обект на колективното трудово договаряне на отраслово ниво**. Държавата е гарант за устойчивостта на схемата и участва в началното инициране на схемата с капитал.

От 1-ви януари 1995 г., задължителното осигуряване включва и фермерските съпрузи, което обхваща 95% - 98% от съпрузите. В повечето случаи последните са част от осигурените лица и имат право на собствена пенсия. Земеделското осигуряване предлага същите обезщетения като общото осигуряване. Това означава и предоставяне на медицински грижи, които да помагат на фермерите и на техните семейства. Предоставя и професионална помощ, с оглед да се избегне ранното изключване от професионалния живот, пенсии за старост, инвалидни пенсии, вдовишки пенсии и пенсии за сираци. **Поради структурните промени и намаляването на размера на вноските, държавата поема годишната разлика между приходите и разходите, за да гарантира функционирането на системата.**

За здравно осигуряване и пенсии в схемата са осигурени всички самостоятелно заети земеделски производители и техните семейства, а за трудови злополуки и професионални болести – самостоятелно заетите земеделски производители и техните семейства, наетите работници в селското стопанство и сезонните работници.

Основните дейности на обхванатите осигурени лица са в предприятията от селското и горско стопанство, вкл. градинарство и лозарство, риболов в езерата и островните водоеми, както и всички дейности по опазване на природата, частните предприемачи, които полагат грижи за горите, лова, парковете, а също и предприятията, които не обработват земя, но пазят животните, отглеждани на нея (пасищата) и т.н.

Условията, на които трябва да отговарят лицата, за да имат право на **обезщетения от фондовете за злополука**, зависят от експлоатацията (използването) на селско-стопанското предприятие (без изискване за площ и доходен критерий). **При по-малка от 0,25 хектара обработваема площ, лицето може да не се включва в осигуряването.**

За **фондовете за старост и болест** обработваемата площ трябва да бъде по-голяма от определен размер (приблизително 6 хектара, но това зависи и от района). Този лимит се определя от самите регионални фондове. Изключения са възможни според условията.

2.2. ФРАНЦИЯ

Във Франция се прилагат **различни схеми за социална защита**. Тази защита е комбинация от механизми за колективна и лична защита, която дава възможност на френските граждани и домакинства да се справят финансово с последствията от социални рискове, т.е. ситуации, в резултат на които лицата имат по-ниски доходи, а в същото време правят по-високи разходи поради състоянието, в което се намират (болест, старост, инвалидност, безработица, семейни разходи).

Общата схема за социална сигурност обхваща лица от всички професии, с изключение на самостоятелно заетите лица и професиите в сектора на селското стопанство. Тя се състои от следните четири основни клона:

- ✓ здравно осигуряване на базата на вноски върху доходите (Национална здравноосигурителна каса за заети лица);
- ✓ семейни добавки (Национален фонд за семейни помощи);
- ✓ пенсионно осигуряване за старост в рамките на Националната осигурителна каса за заетите лица;
- ✓ осигуряване за трудови злополуки и професионални заболявания.

Земеделска схема обхваща работещите в земеделието, селскостопански професии, упражнявани от наетите лица и самостоятелно заети лица. Тази схема се управлява от Mutualit - Sociale Agricole – MSA (*Взаимен земеделски фонд за социално осигуряване*, под контрола на Министерството на земеделието, Дирекция за социално осигуряване и Министерството на финансите). Този фонд е отговорен за **четири вида осигурителни рискове: осигуряване за болест, семейни нагбадки, пенсионно осигуряване и трудовите злополуки и професионални заболявания, като ги обединява в една-единствена услуга (на едно гише).**

Земеделската схема се състои от две подсхеми:

- Схема за наетите лица в селското стопанство;**
- Схема за самостоятелно заети лица в селското стопанство** (по-голямата част саземеделски стопани или фермери).

Категориите лица, обхванати от схемата, са самостоятелно заетите земеделски производители и техните семейства, работодателите и техните семейства, наетите лица в сферата на селското стопанство (вкл. сезонните работници) и техните семейства.

Условията, на които трябва да отговарят самостоятелно заетите земеделски производители зависят от MSA и включват следните параметри: да упражняват земеделска дейност и тази дейност да има определен размер. (Това е дефинирано в Кодекса за селските райони). Размерът на дейността се определя според фиксиран праг. Този праг може да бъде определен с площта на обработваната земя. Ако площта е над определения праг, земеделският производител е включен в MSA. (например ако площта на лицето е по-голяма от половината на минималната площ по закон, т.е. 0,25 хектара). Но тези изисквания могат да варират от един район в друг и от една селскостопанска дейност в друга. Ако не може да се прави измерване чрез площта, размерът се определя с друг праг – работното време,

необходимо за използване на фермата. Прагът е 1200 работни часове на година.

2.3. ИТАЛИЯ

За разлика от другите сектори в страната, **селското стопанство има определена специфична система за социално осигуряване**, чиито начини на функциониране и вноски са различни, както за наетите работници, така и за самостоятелно заетите лица.

Сред наетите работници могат да бъдат идентифицирани три основни групи: **постоянни работници; временни работници; малки наематели.**

Специфичният характер на социалното осигуряване се дължи на факта, че селскостопанското производство се характеризира основно със сезонността при отглеждане на земеделските култури и въздействието на климатични и метеорологични събития. Това определя по-гъвкавите условия по отношение на вноските, на базата на които се предоставят права от системата за социална защита.

В Италия сезонните селскостопански временни работници също имат достъп до системата за социална сигурност по отношение обезщетенията за безработица, в зависимост от броя на работните дни, вписани в „официалните“ регистри, които всяка година се публикуват от Националния институт за социално осигуряване. Що се отнася до пенсиите, временните работници имат право на пенсия по същите условия, предвидени за служителите от другите частни сектори.

В Италия земеделските производители получават здравни грижи и грижи при майчинство, както и обезщетения за трудови злополуки и професионални болести, съгласно специфични квалифициращи (изискуеми) условия, предвидени в техната специална схема.

Общата осигурителна система също е в сила, но има **специални разпоредби** във връзка с обезщетенията при майчинство.

За инвалидност, старост, смърт (наследствени пенсии) и семейни помощи, съществува специална система, която е подобна на общата система. Условиата за отпускане на обезщетенията са еднакви за селскостопанските работници, занаятчиите и търговците на дребно. Изискването е те да бъдат осигурени за рисковете инвалидност, старост и смърт (наследствени пенсии). За целите на социалното осигуряване е важно да се прави разлика между:

- ✓ земеделски производители, които не притежават собствена земя;
- ✓ земеделски производители, които са собственици и които изключително или преимуществено практикуват земеделска дейност;
- ✓ предприемачи (плащат осигурителни вноски само за пенсия).

Земеделските производители – наематели и привлечените земеделски производители - плащат 50% от вноската. Останалите 50% се плаща от собственика на земята за рисковете инвалидност, старост, смърт (наследствени пенсии) и семейни помощи.

2.4. ДАНИЯ

В Дания **основната социална защита е организирана в една и съща система за всички работни групи от населението, т.е. за цялото население.** В тази система не се прави разлика структурно или от гледна точка на организация между различните професионални групи или групи от населението. Системата осигурява, независимо от групата, в която е осигурено лицето, едно и също основно покритие на социалните рискове, има единна административна структура и единна финансова схема.

В Дания се прилагат различни закони по отношение на социалните услуги, свързани с образованието, безработицата и социалното подпомагане, както и за осигуряването при болест, трудови злополуки и професионални заболявания, свързани с работата, и помощи за старост.

Пенсионната система в Дания се базира на тристълбов модел. Първият е базисен и се финансира смесено – данъчно и на база на разходопокривния модел. Насочен е към осигуряване за всички граждани с достатъчни доходи при пенсионирането им, независимо от тяхното участие в пазара на труда. Вторият стълб обхваща около 90% от всички работещи на пълен работен ден. Целта му е осигуряването на трудещите се след пенсионирането им с приемливи размери на пенсиите. Вторият стълб е задължителен, но изборът на схемите и фондовете зависи от индивидуалните предпочитания. Третият стълб има за цел да се осигури гъвкавост, да се отговори на индивидуалните потребности на всеки. Осигурителните компании, опериращи в конкретния сегмент, предлагат голям набор от **пенсионни спестовни схеми.** Има минимален и максимален праг на пенсиите.

2.5. МАКЕДОНИЯ

В Македония **земеделските производители** са включени като **отделна категория** в общата (универсална) система на задължителното социално осигуряване.

Според Закона за пенсионно осигуряване и осигуряване за инвалидност, Закона за здравното осигуряване и Закона за вноските за задължително обществено осигуряване, земеделските производители са определени като „собственици на семейна ферма“. **Собственик на семейна фирма** е лице, което е отговорно за управлението на едно земеделско стопанство и действа от името на семейната фирма и като таква е записано в единния регистър за фермерите в Минис-

терството на земеделието, горите и управлението на водите. Собствениците на земеделските стопанства се класифицират в три категории, а именно:

□ **Категория I – Регистрирани отделни фермери**

- форма на юридическо лице - земеделска фирма, с отговорно лице - мениджър с печат, с банкова сметка, със собствено счетоводство. За конкретни мерки и за развитието на селските райони, освен общите условия, тези индивидуални земеделски производители трябва да отговарят на специфични изисквания, като например: да са млади фермери на възраст под 40 години; да има най-малко двама заети в областта на селското стопанство; да има 4600 денари минимални месечни вноски (за пенсионно и инвалидно осигуряване – във фонд PDIF и за здравноосигурителна каса – HIF).

□ **Категория II – Записани отделни фермери**

- те плащат вноски въз основа на кадастрален доход, който се изчислява на годишна база; 1600 денари - месечни вноски (1150 денара за пенсионно осигуряване и осигуряване за инвалидност и 450 денара за здравно осигуряване).

□ **Категория III – земеделски производители** - с разрешение от македонската приходна агенция (IRS) за допълнителен доход от селското стопанство. Те плащат годишен данък върху доходите на физическите лица и го отразяват в годишната данъчна декларация. IRS намалява отчетения допълнителен годишен доход с 80 %, а за останалите 20% от доходите, те получават разрешение да плащат 10% данък върху доходите. Тази категория включва всички граждани, които се занимават с допълнителна селскостопанска дейност, продават земеделски продукти и получават държавни субсидии по банкова сметка.

Системата за пенсионно осигуряване и осигуряване за инвалидност е трисълбова и се състои от: първи стълб - за-

дължително пенсионно и инвалидно осигуряване, основано на солидарност между поколенията; втори стълб - задължително фондово пенсионно осигуряване (с индивидуални капиталови сметки), и трети стълб – доброволно фондово пенсионно осигуряване.

За определяне на обхвата е въведен критерий за определяне на трите групи лица, имащи статут на земеделски производители (фермери) и рисковете в универсалната/обща социално-осигурителна система.

Съгласно тези критерии, **фермерът** е лице, което осъществява селскостопанска дейност, но не участва в същото време в друго качествено системата на социалното осигуряване (напр. като наеман работник, друг вид самостоятелно заето лице или държавен служител.) Няма изискване за минимален размер на земята или брой едър (гребен) рогат добитък, който трябва да се отглежда, за да се приеме, че лицето извършва „селскостопанска дейност“. Критерият, едно лице да се счита за земеделски производител е, да бъде собственик или да отдава под наем селскостопански активи (земя, добитък) и да отглежда селскостопанска продукция. Това, което е особено за законодателството на Македония (същото се отнася и за България) е, **че при земеделските производители, за целите на социалното осигуряване, дейността им не може да се комбинира с други професионални дейности** (т.е. след като едно лице, което обработва земеделска земя или отглежда животни и има професионален статут като работник или самостоятелно заето лице (различно от това, основано на селското стопанство), той излиза от персоналия обхват на земеделските производители. За целите на прилагането на социалното осигуряване, такова лице не може да бъде земеделски производител и наеман работник в едно и също време или да извършва селскостопанска дейност и друга дейност като самостоятелно заето лице. Този

вид ограничение създава сериозни последици за персоналия обхват на социалното осигуряване и **води до ограничаване гостъпа на част от** земеделските производители, които имат и друг професионален статут.

2.6. СЛОВЕНИЯ

Земеделските производители и другите лица, заети в селското стопанство (наети селскостопански работници) са подчинени **на общата система на социално осигуряване** в Словения. Общата система за задължително социално осигуряване включва задължително пенсионно осигуряване и осигуряване за инвалидност, задължително здравно осигуряване и други видове социално осигуряване и предоставя на лицата обезщетения в случай на болест, трудова злополука, майчинство, инвалидност, възраст и наследствени пенсии и тя е насочена към ограничаване рисковете от бедност за всички категории осигурени лица и членовете на техните семейства. Пенсионната система в Република Словения се състои от **задължително пенсионно осигуряване и допълнително пенсионно осигуряване.**

Допълнителното пенсионно осигуряване е предназначено за лица, участващи в задължителното пенсионно осигуряване и осигуряването за инвалидност, но желаят да имат допълнителни доходи при пенсиониране.

Задължителната система за социално осигуряване (първи стълб) се прилага за: работници в трудово правоотношение; самостоятелно заети лица; земеделски производители; лица, извършващи работа по правни отношения, които нямат задължително пенсионно и инвалидно осигуряване за работа на пълен работен ден или осигуровка за пълно работно време (договор за работа, договор за авторски права и други граждански договори), представители и лица с управленски функции съгласно законите, приложими към дружества; безработните осигурени лица и т.н.

Осигурените лица включват работници в трудово правоотношение, които имат сключен трудов договор (наети лица, в т.ч. и такива, свързани със селскостопански дейности).

Самостоятелно заетите лица, осигурени за задължително осигуряване, са лицата които извършват за своя сметка дейност срещу заплащане или други разрешени дейности и лицата, които са регистрирани в чужбина, в съответен регистър за самостоятелно заети лица. Самостоятелно заетите лица са осигурени за работа на пълно работно време.

Земеделските производители имат задължително осигуряване, ако те извършват земеделска дейност, както е определена от службата по трудова медицина; не са в сферата на образованието; не получават ранна пенсия за възраст, вдовешка пенсия или пенсия за инвалидност; ако при подаване на заявлението за осигуряване, доходите от селскостопанска дейност на неосигурен член достигат най-малко размера на 60% от средногодишната работна заплата на работниците в Република Словения, изчислена на месец, която се определя от ресорния министър за селското стопанство.

Доходът от селскостопанска дейност е дохода, определен като такъв в съответствие със Закона за данък общ доход и е сума от доходите от основни земеделски и горски дейности, доходите от други селскостопански дейности и доходите от допълнителни дейности в селското стопанство.

2.7. ЧЕШКА РЕПУБЛИКА

Системата за социална защита в Чешката република се състои от **четири системи: социално-осигурителна система; системата за социални помощи, несвързана с осигурителни вноски; системата за социални услуги; и политиката по заетостта и пазара на труда.**

Социално-осигурителната система включва задължителното пенсионно осигуряване и здравното

осигуряване. В допълнение към премията за социално осигуряване се събира и вноската за държавната политика по заетостта в рамките на съществуващата схема.

По-голямата част от селскостопанските работници в Чешката република са със статут на служителите (най-вече във фирми, притежавани от юридически лица) и техните доходи се изплащат под формата на работна заплата.

Относно обхвата на системата за социална сигурност може да се каже, че тази система **е унифицирана за служителите и самостоятелно заети лица.** Принципиите на осигурителната система, приложима към самостоятелно заетите лица са положени през 1990 г. с приемането на определението за самостоятелно заетите лица (дотогава, в специална категория са включени фермерите/земеделски производители) и те **плащат премия за социално осигуряване и за държавната политиката по заетостта.** Подобно на всички граждани, самостоятелно заетите лица са задължително обхванати за здравни грижи (обезщетения в натура в случай на болест и майчинство). *Осигуряването за болест (парични обезщетения), не е задължително за самостоятелно заетите лица (земеделските производители), но те могат да се осигуряват доброволно.* Базисното (основното) пенсионно осигуряване за старост, инвалидност и наследствени пенсии е задължително.

Самостоятелно заетите лица също са защитени в случай на безработица. Както всички граждани, самостоятелно заети лица имат право на независещи от вноски, обезщетения и помощи, финансирани от данъците, напр. семейни надбавки и др. Специални правила са приложими за самостоятелно заетите лица относно дохода, върху който се плаща премията

за социално осигуряване и вноската за държавната политика по заетостта.

Здравното осигуряване, пенсионното осигуряване и държавната политика за заетостта са задължителни за всяко икономически активно лице. Осигурителната схема за болест е задължителна за наетите работници и служители и е доброволна за самостоятелно заети лица.

Осигуряването за безработица е част от системата за задължително социално осигуряване, финансирана от вноски, която покрива активното население (включително самостоятелно заетите лица) и предоставя, свързани с дохода, обезщетения.

2.8. БЪЛГАРИЯ

Системата за социално осигуряване в България включва: **задължителна система за социално осигуряване (държавно обществено осигуряване – първи стълб); задължително допълнително пенсионно осигуряване – втори капиталов стълб с индивидуални сметки и трети стълб – доброволно пенсионно осигуряване, също на капиталов принцип.** Другата защитна система е системата на социалното подпомагане, която е насочена към защита от риска бедност и покрива семейните помощи и други видове помощи (свързани с тест на дохода и специфични изисквания за получаването им).

Задължителното държавно обществено осигуряване (първи стълб) обхваща всички лица, работещи по трудови и служебни правоотношения, по извънтрудови правоотношения, самостоятелно заетите лица и земеделските производители и др.

Задължителното допълнително пенсионно осигуряване (втори стълб) обхваща всички лица, родени след 31.12.1959 г (в универсални пенсионни фондове) и лицата, работещи при вредни и тежки условия на труд (в професионални пенсионни фондове).

Съгласно българското осигурително законодателство **наетите лица, в т. ч. и членовете на кооперации, упражняващи трудова дейност и получаващи възнаграние в кооперацията, които извършват дейности в селското стопанство**, са **задължително осигурени** за общо заболяване и майчинство, инвалидност поради общо заболяване, старост и смърт, трудова злополука и професионална болест и безработица, т.е. за всички социалноосигурителни рискове.

Самостоятелно заетите лица са задължително осигурени за инвалидност поради общо заболяване, за старост и за смърт и в тази група се включват и регистрираните земеделски производители (фермери) и тютюнопроизводители. *Осигуряването за тези рискове гарантира на земеделските производители натрупване (акумулиране) на осигурителните периоди за придобиване право на пенсия за старост, инвалидни пенсии, наследствени пенсии и помощи при смърт. Тези лица, по свой избор, могат да се осигуряват за болест и майчинство.* Земеделските производители и тютюнопроизводители са задължени да плащат осигурителните вноски изцяло за своя сметка върху месечен осигурителен доход, минималният и максималният размер на който се определят всяка година със Закона за бюджета на гържавното обществено осигуряване (за 2014 г. минималният осигурителен доход е 240 лв., а максималният – 2400 лв.)

2.9. РУМЪНИЯ

В Румъния социалната защита се предоставя от обществени институции в тясно сътрудничество с частни институции. Публичните институции за социална защита администрират различни схеми, както на централно ниво, така и на местно ниво на управление.

На централно ниво на администрация, министерствата, националните агенции, или национални служби осигуряват защита за физическите лица, свързани с рисковете болест/здравеопазване, майчинство, инвалидност, старост, наследствени пенсии, трудови злополуки и професионални болести, семейни помощи и безработица.

На местно ниво на прилагане, офисите на кмета и окръжните генерални дирекции за социално подпомагане и закрила на детето, обхващат индивидуалните потребности в съответствие с принципите на социалната солидарност и социално включване.

Най-значимите частни институции за социална защита са пенсионните дружества. Това са нови институции, които са стартирали дейност наскоро и са отговорни за осигуряване при инвалидност, старост и наследствените пенсии. Частните доставчици на социални услуги, от друга страна, до голяма степен покриват нуждите за дългосрочна грижа на лицата.

Съгласно румънското законодателство, самостоятелно заетите лица са включени в съществуващата универсална (обща) система за социална защита. **По отношение на тези лица, към които спагат и фермерите, има някои специфични правила, свързани с покритието, финансирането на рисковете и обезщетенията и въздействието от неспазване на задълженията.** При схемите за социално подпомагане няма никакви специални правила, основани на статута на лицата.

ИЗВОДИТЕ В ТАЗИ ГЛАВА:

Видно от характеристиките на системите за социална сигурност в деветте държави по проекта, социалното осигуряване за земеделските производители е организирано по два начина:

1. **В обща (универсална) система, която обхваща всички работни групи от населението или дори цялото население (Дания, Чехия, Словения, България, Румъния и Македония).** В тази система не се прави разлика между различните професионални групи или групи от населението структурно от гледна точка на организация. **Общата осигурителна система осигурява един основен обхват на социалните рискове, една и съща административна структура и единна финансова схема.** В нея земеделските производители са част от групата на самостоятелно заетите лица, но в някои държави има специфични условия по отношение на финансирането (в **България** – по-нисък минимален осигурителен доход за земеделските производители в сравнение с останалите групи самостоятелно заети лица, в **Македония** земеделските производители – наематели и привлечените земеделски производители плащат 50% от вноската, останалите 50% се плащат от собственика на земята и т.н.).

Това означава, че и в общата система може да се прави разграничение в зависимост от професионалните групи на самостоятелно заетите лица.

Трябва да се отбележи, че **общите системи за социално осигуряване, в които земеделските производители участват, често се съдържат специални разпоредби за групата на фермерите.** В **България** самостоятелно заетите лица, вкл. земеделските производители, са изключени от рисковете **трудова злополука** и **професионална болест**, а по отношение на осигуряването за болест и майчинство (бащинство), самостоятелно заети земеделски произво-

дители могат да се осигуряват доброволно. Същата категория лица в **Румъния** и **Чехия** имат право по собствен избор да се осигуряват за трудова злополука и професионална болест.

В България самостоятелно заетите лица, вкл. земеделските производители са изключени и от риска за безработица. В Румъния както и в **Словения** схемата за безработица е достъпна на доброволни начала за самостоятелно заети земеделски производители. В **Словения**, обаче, се предвижда определено временно покритие за безработица за земеделските производители, които поради лошо време са загубили реколтата си или (по-общо тяхната сезонна земеделска дейност).

В групи държави (Германия, Франция, Италия) социалната сигурност е организирана както в обща система за всички работни групи от населението, така и в специфични схеми за определени професионални групи (и по-специално за самостоятелно заетите професии), които включват и земеделските производители. В **Германия** има специфични схеми за земеделски стопани, свободни професии, художници и писатели. Там земеделците и свободните професии са организирали свои **собствени пенсионни схеми.** В същото време занаятчиите и земеделските производители са поставени под общата система за здравно осигуряване, въпреки че земеделските производители са запазили своите ръководни органи. Във **Франция** има специфични схеми за земеделски производители, занаятчици, търговци на дребно, адвокати и други свободни професии, като земеделските производители са създали отделна система за социална сигурност заедно с работниците в селскостопанския сектор, които обхващат всички основни социални рискове. В **Италия** също има специфични схеми за земеделски производители, търговци, занаятчици и свободни професии. Някои групи от самостоятелно заети хора (сред които фермерите) се присъединяват към общата система на наетите работници за определени рискове (майчинство, без-

работица и т.н) като същевременно запазват своите собствени административни ръководни органи.

Съществуването на отделни специфични схеми за земеделските производители не изключва възможността, те да участват и в общата система за социална сигурност за определени обезщетения. Напр. **германските фермери** са осигурени за неработоспособност в общата система за работниците, като същевременно запазват своите собствени ръководни органи. **Франция**, от друга страна, има общо здравно осигуряване за всички самостоятелно заети лица, с изключение на земеделските производители, които имат своя собствена система, заедно с наетите лица в селското стопанство; за семейните обезщетения обаче фермерите споделят една и съща схема с другите работници (наемните работници и самостоятелно заетите).

Италия поставя земеделските производители (заедно с търговци и занаятчии) в рамките на общата система на наетите работници в рамките на Националния институт за социално осигуряване (INPS) за част от осигурителните рискове (болест и безработица), докато за **инвалидност, старост, смърт (наследствени пенсии) и семейни помощи, съществува специална схема**, която е подобна на общата система.

2. При сравнителния анализ на системите за социална **сигурност между държавите в проекта, е важно да се идентифицира групата на земеделските производители за целите на осигуряването.**

Идентифицирането на групата на земеделските производители не винаги е лесно и това се вижда от анализа в деветте държави. Във **Франция и Германия**, земеделският производител се определя в законодателството като „лице, което е официално записано в Камарата на земеделието и така се разглежда като „земеделски производител“ за целите

на социалното осигуряване. Това се дължи на факта, че в тези държави има **специфични схеми за социално осигуряване на самостоятелно заетите лица.**

В **Македония** земеделските производители са разделени на три категории, които подлежат на регистрация в **специален регистър**. Такава регистрация се изисква и за земеделските производители „фермерите“ и тютюнопроизводителите в **България**, които упражняват единствено земеделска дейност. Ясно е, че земеделският производител трябва да изпълнява селскостопански дейности, от видовете, които са в съответствие с националното законодателство и трябва да бъде регистриран като земеделски производител.

В **България, Словения, Македония, Румъния и Дания** земеделските производители (фермерите) като част от самостоятелно заетите лица, работят и се осигуряват за собствена сметка в общите системи за социално осигуряване.

Освен това, всички държави прилагат **минимални критерии**, определени в национални нормативни актове, за да може лицето да се счита за земеделски производител. Това обикновено е минимален размер на дейността от земеделска земя, размер на земеделски култури, брой отглеждани животни и т.н.). Този „размер“ се определя като се вземе под внимание „вида“ на селскостопанската дейност и/или смесването на такива дейности (т.е. производството на растителни култури, горски дейности, едър или гребен добитък, пчелни семейства и др.) Алтернатива на минималния размер е определянето на **минимална сума на годишните доходи**. С други думи, земеделският производител трябва да генерира минимален размер приходи върху оборота, за да се счита за такъв.

С **изключение на Чехия**, където в общия случай земеделските производители/ „фермерите“ са особена група от наемните работници, в останалите държави, включени в проекта, те са самостоятелно заети лица.

3. Организация и администриране на системата на социална защита в отделните държави

Един много важен въпрос, който има значение за по-голямата защита интересите на наетите в селското стопанство лица и на самостоятелно заетите лица (земеделските производители), обект на настоящия сравнителен анализ, е организацията на системата за социална защита, до каква степен в тази организация има специфични форми на участие на земеделските производители и дали обща или специална администрация отговаря за отделните социалноосигурителни рискове, които се отнасят до разглежданата категория лица.

3.1. ГЕРМАНИЯ

В Германия системата за социална защита е организирана в един **централен фонд на национално равнище, девет фонда за злополуки, девет пенсионни фонда и девет фонда за болест на регионално равнище. Те имат самостоятелно управление въз основа на принципа на паритета.**

Централният фонд на национално равнище, който администрира паричните обезщетения и помощи в натура, пенсиите за старост, пенсиите за инвалидност поради болест или трудова злополука, наследствени пенсии и семейни надбавки, е Фондът за социално осигуряване на земеделието, горите и градинарството (LSV-SpV). Той е **автономна публично-държавна организация, обхващаща земеделските производители и членовете на техните семейства. Тази информация е актуална към 2012г. От 1.01.2013г. всички тези фондове са обединени в един общ – SVLFG.**

Системата за здравно осигуряване включва здравно-осигурителните каси и има изграден здравен фонд със самостоятелно управление на основата на принципа паритетност.

Що се отнася до **осигуряването за безработица,**

само наетите от работодател работници, които работят в селското стопанство, са покрити за този риск и Федералната агенция по заетостта администрира изплащането на обезщетенията за безработица. Системата има самостоятелно управление на основата на принципа на паритета и на социалното партньорство.

Допълнителната пенсионна схема за работещите в земеделието и горското стопанство ZLA/ZLF е автономна институция, организирана от работодателски организации, синдикални организации от секторите и федералното правителство. Тя се състои от две направления – Служба за допълнително осигуряване в селското и горското стопанство и Каса за допълнително осигуряване на работниците от селското и горското стопанство, които имат една задача да допълват ниските пенсии на работещите в отрасъла.

3.2. ФРАНЦИЯ

Организацията на френската система за социална сигурност има пет основни компонента:

- обща схема**, покриваща повечето служители и други категории лица (студенти, получатели на определени обезщетения, жители), които са се присъединили към нея през годините;
- специални схеми за служители**, някои от които покриват всички рискове, а други покриват единствено осигуряване за пенсия за старост (гражданите са покрити отобщата схема за другите рискове);
- земеделската схема**, която покрива всички рискове, но в две отделни направления - земеделски стопани и селскостопански работници;
- схеми за самостоятелно заети лица извън селското стопанство**: три независими

схеми за пенсия за старост (занаятчии, търговци и производители, както и професиите) и схема за осигуряване за болест;

□ **схеми за безработица.**

Общата схема има **четири клона**:

- ✓ клон за болест, майчинство, инвалидност и смърт;
- ✓ клон за трудови злополуки и професионални болести;
- ✓ клон за пенсии за старост;
- ✓ клон за семейства.

Схемите, споменати по-горе, са в прерогативите на Министерството на социалната сигурност, Министерството на земеделието и Министерството на труда.

Националният здравноосигурителен фонд за служители на заплата ръководи първите два клона, посочени по-горе, по различни начини, както следва: на местно равнище има два вида органи, които не са свързани йерархично - фондовете за пенсионно осигуряване и здраве на работното място и основните здравно-осигурителни фондове.

Клонът за пенсия за старост се ръководи от Националния осигурителен фонд за пенсия за старост, който е делегирал някои от своите функции на фондовете за пенсионно осигуряване и здраве на работното място.

Клонът за семейства се ръководи от Националния фонд за семейни помощи, който контролира фондовете за семейни помощи.

Вноските се събират на местно равнище от Службите за събиране на вноски за социално осигуряване и семейни помощи. Те се контролират от органите на Централната агенция за социална сигурност, чиято задача е следене на паричните потоци на всеки клон от гледна точка на разпределенията и действителното разходване по сметките.

Договорната схема за осигуряване за безработица се ръководи от Националния интерпрофесионален съвет за заетост в промишлеността и търговията, който по споразуме-

ние делегира на Службата по заетост (Pôle emploi) регистрацията, предоставянето на помощ на търсещи работа лица, плащанията на обезщетения за безработица и събирането на вноски, плащани от дружествата.

Основното осигуряване за пенсия за старост се допълва от допълнителни схеми, които са задължителни по закон и са разпределени между лицата на трудов договор (договорни схеми, предоставяни от Асоциацията за допълнителни схеми за пенсия за лица на трудов договор, Общата асоциация на пенсионните институции за ръководен персонал и самостоятелно заетите лица).

Земеделската схема във Франция е организирана в един централен фонд на национално равнище – Национална схема за социално осигуряване на земеделските производители (MSA) с тридесет и пет регионални структури на фонда.

MSA се занимава със задължителното пенсионно осигуряване на всички заети в сектора земеделие (фермери-работодатели, селскостопански работници и техните семейства), като предоставя услуги на над 5,5 милиона души. В допълнение на изплащането на обезщетения, тази институция се занимава и със събирането на вноски и контрола върху работодателите и самостоятелно заетите лица, които се осигуряват за своя сметка. MSA също се занимава и с предоставяне на допълнително пенсионно, здравно и социално осигуряване, както и с трудовата медицина и безопасните условия на труд. MSA предоставя закрила и на самостоятелно заетите лица, в т.ч. и фермерите както и на работодатели и селскостопанските работници и техните зависими членове на семействата и на пенсионерите.

3.3. ИТАЛИЯ

Италианското законодателство предвижда покриване

на следните области на социална сигурност: старост, инвалидност, пенсии за преживели лица, обезщетения за болест, безработица, семейни помощи, майчинство и съответните обезщетения за бащинство, както и обезщетения за трудови злополуки и професионални заболявания.

Всички работници, извършващи своята доходоносна дейност на територията на Италия, са задължително обхванати от социалното осигуряване. Служителите, както и работещите в частния сектор и самостоятелно заетите лица трябва да се регистрират в схемата на общото задължително осигуряване, администрирано от **Националния институт за социално осигуряване (INPS)**.

Обезщетенията за здравни грижи в натура се предоставят от Националната здравна служба, финансирани чрез общото данъчно облагане и се управляват на регионално ниво.

Тъй като общата задължителна система за социално осигуряване се управлява от INPS, тя предоставя социални обезщетения на близо 90% от общия брой на населението, социално осигурени по италианското законодателство.

Споменатите по-горе институции за социална сигурност и пенсионните фондове на служителите отговарят както за събирането на вноските, така и за изплащане на съответните обезщетения. Те действат под ръководството и надзора на компетентните министерски органи: Министерство на труда и социалната политика, Министерството на икономиката и финансите и Министерството на здравеопазването.

Всички наети лица и самостоятелно заети лица плащат осигурителни вноски с няколко изключения. Ако лицето е служител, неговият работодател е задължен да направи всички необходими формалности за регистрирането му за социално осигуряване. Има различни размери на осигурителните вноски за наетите лица в индустрията, търговията и селското стопанство, както и за работници (operai), офис персонал

(impiegati) и мениджърите (dirigenti), които също получават различни обезщетения.

Самостоятелно заетите лица (lavoratori autonomi) трябва да се регистрират и да правят вноски или в отделна организация (наречена Cassa), което е социално осигурителен фонд, съобразно тяхната професия, или директно в INPS. Такава възможност е предвидена и за земеделските производители.

3.4. ДАНИЯ

Социалната закрила на всички датски граждани, пребиваващи в Дания е организирана в пенсионни схеми, които осигуряват **пенсия за старост при навършване на възраст 65 години**. Датските граждани, пребиваващи в Дания имат право на пенсия в случай на увреждане и под 65-годишна възраст. Тази пенсионна система (социалните пенсии) се ръководи от местните власти и Udbetaling Danmark. Министерството на социалните въпроси и интеграцията контролира изпълнението на законодателството. Системата за допълнителните пенсии предоставя на всички работници и служители, които работят най-малко 9 часа седмично, добавка към социалната пенсия.

Осигуряването за безработица, частичната пенсия и **схемите за ранно пенсиониране са преходни системи между професионалния живот и пенсионирането**. Те се администрират от Министерството на заетостта. Здравното осигуряване обхваща цялото население и се управлява и финансира от регионалните и местните власти. Министерството на здравеопазването (Ministeriet за Sundhed og Forebyggelse) е отговорно за здравното осигуряване. Паричните обезщетения в случай на болест се изплащат от местните органи, в рамките на Министерството на заетостта.

Общите семейни обезщетения, помощи и различните

други семейни надбавки се администрират от местните органи в рамките на Министерството на данъчно облагане и Министерството на социалните въпроси и интеграцията. Паричните обезщетения в случай на майчинство се изплащат също от Министерството на заетостта. **Осигуряването за безработица е доброволно и вноските са диференцирани според спецификата на различните отрасли.** Държавните вноски покриват част от държавния дял за разходите, свързани с осигуряването за безработица, включително ранно пенсиониране. Министерството на заетостта е отговорно за осигуряването за безработица. Датската система за социална сигурност като цяло се финансира чрез данъчно облагане (данъци, плащани на държавата, гражданите и местните власти), включително вноската за политиката за пазара на труда.

3.5. МАКЕДОНИЯ

В Македония социалната сигурност на фермерите е гарантирана чрез **общата система за социална защита**. Има и някои **специфични разпоредби**, отнасящи се до фермерите.

Като елемент на организацията на социалната сигурност и финансирането на схемите в Македония следва да се посочи, че земеделските производители се третират по различен начин и важен критерий за това е **нивото на минимален доход**. По принцип базата за участие не трябва да бъде по-ниска от 65% от средната нетна заплата на служителите в Република Македония, публикувана за текущия месец. Това правило не се прилага за отделните фермери. Индивидуалните фермери, за целите на социалното осигуряване, са разпределени на конкретна основа, т.е. в зависимост от размера на приходите от кадастъра. По отношение на обезщетенията, трябва да се отбележи, че самостоятелно заетите лица - зе-

мелските производители не са обхванати за осигурителния риск безработица, нито плащат за втория пенсионен стълб - схемата с индивидуалните капиталови сметки.

В Македония няма специални органи за групата на фермерите.

Общите административни органи, които осигуряват социалната сигурност на всички групи осигурени лица, вкл. и на земеделските производители, са:

- Министерството на труда и социалната политика - за развитието на политиката и надзора на всички видове социални рискове, с изключение на здравеопазването;
- За пенсионно и инвалидно осигуряване - Пенсионният фонд на Република Македония с регионалните офиси, който е независим орган, но под надзора на Министерството на труда и социалната политика. Фондът е отговорен за прилагане на законодателството в областта на пенсионно осигуряване и осигуряване за инвалидност;
- Агенцията по заетостта с нейните местни центрове по заетостта е отговорна за обезщетенията за безработица и за прилагане на активни мерки и политики на пазара на труда. Агенцията също така е независим орган под надзора на Министерството на труда и социалната политика;
- Министерството на здравеопазването е отговорно за разработването на политиката по здравеопазване и здравна защита;
- Здравната каса е независима институция, която отговаря за организация на здравното осигуряване и извършва всички плащания за здравни услуги.

3.6. СЛОВЕНИЯ

Министерството на труда, семейството и социалната политика упражнява надзор над дейността на Института за

пензионно осигуряване и осигуряване за инвалидност на Словения, Службата по заетостта на Словения и Центровете за социално дело.

Институтът за пенсионно осигуряване и осигуряване за инвалидност администрира изплащането на пенсиите и обезщетенията и осъществява контролът върху разходите за тези плащания.

Семейните обезщетения, социалната помощ и социалните услуги се предоставят от регионални Центрове за социално дело. Министерството на труда, семейството и социалната политика е отговорно за надзора.

Медицинските обезщетения за осигурени лица се определят от Министерството на здравеопазването в сътрудничество с Института за здравно осигуряване на Словения.

Институтът за здравно осигуряване извършва плащанията за здравни услуги и реимбурсиране на разходите за медикаменти и др. разходи, свързани със здравното осигуряване на лицата.

3.7. ЧЕШКА РЕПУБЛИКА

Централният орган на държавната здравна администрация е Министерството на здравеопазването, което разработва законодателната рамка в тази област. Здравното осигуряване е задължително за всички лица с постоянно пребиваване или трудова заетост при работодател с регистриран офис на територията на Чешката република, както и за лицата, обхванати от регламенти на ЕС или двустранни споразумения. Осигуряването се предоставя от осем здравноосигурителни компании в качеството им на независими правни субекти. Правоимащите лица имат право на свободен избор между здравноосигурителните компании, а също и между доставчиците на здравни услуги, които са сключили договор с тяхната здравноосигурителна компания.

Министерството на труда и социалната поли-

тика изготвя законодателство за цялата сфера на социалната сигурност (т.е. за парични обезщетения за старост, инвалидност, преживели лица и болест). С администрацията се занимават служители на Чешкото управление за социална сигурност, което е на подчинението и под надзора на министерството. Централата на Чешкото управление за социална сигурност упражнява надзор над 76 районни управления за социална сигурност.

Чешкото управление за социална сигурност (CSSZ) събира вноските за осигурителната система за основна пенсия, за осигурителната схема за болест и за националната система за политика за заетост (програмите за осигуряване за безработица и политика за заетост). CSSZ отговаря също за изчисляването и изплащането на обезщетения от пенсионните схеми и схемите при болест, както и за воденето на осигурителни досиета на осигурените лица (с изключение на системата за национална политика за заетост).

Бюрото по труда на Република Чехия, което е под контрола на отдел „Трудов пазар“ заедно с 14-те Районни бюра по труда и бюрата за контакт работят в отделните региони отговаря за дейностите, свързани с изплащане на обезщетения за безработица, водене на досиета на кандидати за работа и насърчаване и създаване на възможности за трудова заетост. То също така разработва и организира програми за заетост (разпределение, професионална ориентация, преместване на друга работа и др.).

Схемите за държавно социално подпомагане, които обхващат семейни обезщетения и помощ за погребение, се администрират от **Районните бюра по труда** и техните бюра за контакт. Те са отговорни за всички дейности, свързани с администрирането на обезщетенията на социалното подпомагане.

Егнократните или многократните обезщете-

ния и социални помощи се предоставят от **Районните бюра по труда** и се финансират от гържавния бюджет (общото данъчно облагане). Това са задължителни или избираеми обезщетения за получаване на специални помощни средства, приспособяване на жилище, покупка, специално приспособяване и експлоатация на моторно превозно средство, индивидуален транспорт и за храна на куче-водач.

Социалните служби предоставят подкрепа и помощ на лица в неблагоприятни социални ситуации и помощ за грижа. Последната е многократна месечна помощ, предоставяна на лица, които зависят от подкрепата на трето лице поради дълготрайно влошено здравословно състояние. Помощта за грижа е сметка на гържавния бюджет.

3.8. БЪЛГАРИЯ

Обществената социално-осигурителна система (гържавното обществено осигуряване) предоставя парични обезщетения, помощи и пенсии при болест, инвалидност, майчинство (бащинство), трудови злополуки и професионални болести, безработица, старост и смърт на базата на участие с осигурителни вноски за тези рискове. Тази система се администрира от **Националния осигурителен институт**, който изплаща всички видове обезщетения и пенсии и осъществява цялостен контрол върху разходите за социалните плащания. Той има 28 териториални поделения в цялата страна, които извършват дейността по изплащане на обезщетенията и пенсиите и комплексното обслужване на осигурените лица и бенефициентите на системата, както и контрола върху плащанията. Националният осигурителен институт е автономна гържавна институция.

Системата за социално подпомагане предоставя защита срещу риска от бедност и се финансира от данъци чрез гържавния бюджет. Чрез тази система се изплащат се-

мейните помощи и други видове социални помощи на базата на подоходен критерий. **Агенцията за социално подпомагане** управлява дейностите, свързани с осигуряването на минимални средства, социални грижи и помощи.

Българският модел на здравеопазване включва задължително и допълнително здравно осигуряване, основано на участие с осигурителни вноски. Държавата също финансира някои здравни услуги (спешната помощ, имунизациите и т.н.). **Националната здравноосигурителна каса** администрира задължителното здравно осигуряване на основата на Национални рамкови споразумения с изпълнителите на медицинска помощ (общопрактикуващи лекари, здравни заведения, стоматолози, фармацевти и др.) и заплаща всички медицински услуги в извънболничната и болничната помощ и т.н.

Агенцията за хората с увреждания извършва различни дейности във връзка с интеграцията на хората с увреждания.

Националната агенция по приходите отговаря за установяването и контрола на данъчните и социалноосигурителните задължения и събирането им.

Частните пенсионноосигурителни компании управляват задължителните пенсионни фондове от втория стълб и доброволните пенсионни фондове от третия стълб. Те се контролират и отчитат пред **Комисията за финансов надзор**.

3.9. РУМЪНИЯ

Централна публична администрация

Министерството на труда, семейството, социалната закрила и пенсиите за старост прилага политики и стратегии на правителството в областта на труда, семейството, равните възможности и социалната защита. **Министерството на здравеопазването** разработва политики, стратегии и програми за действие в областта на общественото здраве в съответствие с програмата на пра-

вителиството. Тя координира и контролира осъществяването на политики, стратегии и програми в областта на общественото здраве на национално, регионално и местно ниво.

Министерството на здравеопазването е отговорно за процеса на реформи в областта на здравеопазването - организира, координира и ръководи дейностите за осигуряване на здраве и действия на населението в предотвратяването и борбата с практики, които вредят на здравето.

Министерството на националната отбрана, Министерството на вътрешните работи и Румънската разузнавателна служба администрират и управляват, чрез касите, обществената система на пенсиите и директно, схемите за трудови злополуки и професионални болести, паричните обезщетения за болест, обезщетения за майчинство (бащинство) и семейни обезщетения, по отношение на персонала в областта на отбраната, общественения ред и националната сигурност.

Националната каса за общественото пенсионно осигуряване е автономна държавна институция. Тя администрира и управлява публичната система на пенсиите, както и трудовите злополуки и професионалните заболявания.

Националната агенция по заетостта е автономна публична институция, която администрира и управлява системата за осигуряване при безработица.

Националната каса по здравно осигуряване е автономна публична институция, която администрира и управлява системата на здравното осигуряване, координирана от Министерството на здравеопазването.

Местната публична администрация

Офисите на кмета и окръжните общи дирекции за социално подпомагане и закрила на детето са отговорни за социалното подпомагане. Те са подчинени на окръжните съвети.

Частни органи

Пенсионните дружества управляват пенсионните фон-

дове в рамките на системата на частно администрирани схеми за пенсионни фондове (втори стълб) и в рамките на схемите за доброволно пенсионно система (трети стълб).

Частните доставчици на социални услуги са организирани в частни центрове като дневни центрове, жилищни центрове и т.н.

ИЗВОДИТЕ ПО ТАЗИ ГЛАВА:

Държавите с **обща система за социална сигурност** работят с единна администрация, без да се прави разлика между работници, самостоятелно заети лица и други видове професионални или демографски групи (активни лица, пенсионери и т.н). **Такива са системите в Дания, Чехия, Словения, България, Румъния и Македония.** В Дания осигуряването за безработица, което е доброволно, се прилага от професионалните организации на самостоятелно заетите лица, които могат да бъдат различни за категориите самостоятелно заети лица.

Това, което е характерно за тези държави е, че има обособени администрации за социалното осигуряване, за здравното осигуряване и за социалното подпомагане, които са подчинени на съответните министерства и изпълняват държавната политика в тези области на социална защита. Представителството на земеделските производители в ръководните органи на съответните администрации се изразява в участие на член на синдикатите в **Нагзорните им и Управителните им съвети, но няма точно избрани представители на земеделските производители.**

Тези администрации имат развити местни структури за обслужване на осигурените лица и бенефициентите и за осъществяване на контрол върху социалните плащания. Работят в тесен контакт с местните структури (Чехия, Румъния, България, Словения, Македония и т.н.).

Освен държавните администрации, социалната сигурност относно някои рискове – напр. допълнителното задължително пенсионно осигуряване, частните гоставчици на социални услуги и др. се осъществяват от частни компании – в първия случай от пенсионноосигурителни компании (България, Македония, Румъния, Словения), а във втория случай - от частни центрове за социални услуги (Румъния, България, Чехия), които обаче са подчинени на държавни органи, регулиращи и контролиращи тяхната дейност.

В другата група държави – **Германия, Италия и Франция**, където има **специфични схеми за отделни професионални групи**, административната структура е много по-сложна. Това е свързано с разделянето в отделни схеми за социална защита на лицата в зависимост от професионалната група. Във **Франция** това води до доста по-развита и усложнена структура, тъй като има различни администрации, които са в сила не само за всяка професионална група, но също така и за всеки риск, който е обхванат. Например, различните групи самостоятелно заети лица имат свои собствени пенсионни администрации (фермерите са едни от тях). За здравното осигуряване обаче, има само една институция за администриране на всички самостоятелно заети лица, с изключение на земеделските производители, които имат своя здравна администрация. Що се отнася до семейните обезщетения, само Националният фонд за семейни обезщетения е компетентен, независимо от професионалните дейности, упражнявани от членовете на семейството. Селскостопанският сектор е организиран в Централен социален фонд (MSA) за всички рискове за социално осигуряване.

В **Италия** административните институции на специфичните схеми за свободните професии, вкл. и тези на земеделските производители, са постигнали по-голяма финансова автономност от общата система за социална сигурност.

В управителните органи на тези схеми, както и в общата система за всички самостоятелно заети лица, групата на заинтересованите самостоятелно заетите лица обикновено е добре представена. Там където няма специално представяне на самостоятелно заетите лица, обикновено интересите на земеделските производители (фермерите) са защитавани от представители на работодателите в този сектор и от съответните синдикални структури, където съществуват такива.

4. Покрити осигурителни рискове и финансиране на системите за социална сигурност - социално осигуряване, здравно осигуряване и социално подпомагане

4.1. ГЕРМАНИЯ

Осигурителните вноски зависят от **социалния статус на работника**. Селското стопанство се състои от следните основни групи, които са предмет на специфични правила относно техните права и задължения в системите за социална защита: **наети лица** (на пълно работно време, на непълно работно време, сезонна заетост); **самостоятелно заети земеделски производители, които са работодатели; членове на семейството**, които предоставят помощ в селскостопанската дейност; **служителите в държавната администрация и лица с непълна заетост в селското стопанство**.

4.1.1. Пенсионно осигуряване

Пенсии за старост и за инвалидност при наети лица

Принцип на финансиране: Вноските от работници и работодатели се изчисляват на базата на brutната заплата на работника. Размерът на вноската е 19,90% (от които 9,95% се

плащат от работника и 9,95% - от работодателя).

Максималният размер на брутната заплата, която е в основата за изчисляване на осигурителните вноски е 67 200 € /на година; 5600 €/на месец - в западната част и

57 600 € /на година и 4800 € /на месец - за източната част на Германия.

Минимален срок на участие: 5 години (с осигурителни вноски или специален период, напр. по майчинство).

Покрити рискове са: напреднала възраст (старост) и намалена работоспособност (инвалидност). Размерът на паричното обезщетение зависи от размера на направените вноски. За определяне на пенсията се прилага специална формула.

Срокът на действие на плана за пенсия е неограничен.

Пенсии за старост и за инвалидност при частни предприятия, земеделски производители и техните семейства

Тук принципа на финансиране е: вноски от активния селскостопански производител и от гържавата. Вноската зависи от площта на обработваемата земя. Финансирането е в съотношение 23% от селскостопанския производител и 77% от гържавата.

Минимален срок на участие: 15 години.

Покрити рискове: напреднала възраст (старост) и намалена работоспособност (инвалидност).

Размер на паричното обезщетение: 1/12 от общия размер на пенсията (общата пенсионна стойност) за месец.

Срок на действие на плана за пенсия: неограничен

4.1.2. Здравно осигуряване

При заетите лица и работниците по трудово правоотношение

Принцип на финансиране: вноски от работниците и работодателите - базата за изчисление е брутната заплата на работника. Процентът е 15,5% (от които 7,3% се плащат от работника и

8,2% от работодателя). Съществува възможност за допълнителни вноски от страна на работника. Максималният размер на брутната заплата, която е в основата на изчисляване на осигурителните вноски е 45 900 € /на година и 3825 € /на месец.

Минимален срок на участие не се изисква.

Покрити рискове: болест, нагбавки (за физически лица, които нямат здравна осигуровка), обезщетения за болест, семейни нагбавки.

Срок на действие на плана за обезщетение: неограничен за членове на Фонда.

При частни предприятия, земеделски производители и техните семейства

Принцип на финансиране: от активния селскостопански производител и от гържавата. Вноската зависи от площта на земята, като съотношението във финансирането е 44% от селскостопанския производител и 55% от гържавата.

Не се изисква минимален срок на участие.

Покритите рискове са болест, нагбавки (за физически лица, които нямат здравна осигуровка), от които произтича правото на обезщетения за болест, семейни нагбавки.

Срок на действие на плана за обезщетение - неограничен за членове на Фонда.

4.1.3. Осигуряване за безработица

Осигурени от работодател работници (наети лица)

Принцип на финансиране: вноски от работника и работодателя, възможност за кредити от Федерацията.

Вноската се изчислява на 3,0% от брутната заплата на работника, от които 1,5% от работника и 1,5% от работодателя.

Максимален размер на брутната заплата, която е в основата за изчисляване на осигурителните вноски: 67 200 € / година, 5600 € /месец - за западната част, и 57600 €/ година или 4800 €/месец за източната част на страната.

Минимален срок на участие - минимум 12 месеца през последните 2 години.

4.1.4. Трудова злополука и професионални заболявания

За наети работници

Вноски от федерално бюджетно финансиране за работодатели в селското стопанство и система за преразпределение в зависимост от категорията на риска.

Не се изисква минимален срок на участие.

Покритите рискове са: парични обезщетения и помощи в натура - терапия, рехабилитация, профилактика, пенсии за трудова злополука и професионални заболявания и обезщетения.

Срок на действие на плана за обезщетение: до възстановяване или подобряване на здравния статус.

За частни предприятия, земеделските производители и техните семейства

Осигуряването на риска трудова злополука и професионална болест не е задължително. Ако лицата се осигуряват за него, имат същите права като наемните работници, както и финансирането и сроковете на обезщетенията. Квалифициращите условия, на които трябва да отговарят самостоятелно заетите земеделски производители, за да имат право на обезщетения от тези фондове, при фондовете за злополука зависят от експлоатацията (използването) на селскостопанското предприятие (без изискване за площ и доходен критерий). При по-малко от 0,25 хектара обработваема площ лицата могат да не се включват в осигуряването.

За фондовете за старост и болест, обработваемата площ трябва да бъде по-голяма от определен размер (приблизително 6 хектара, но това зависи и от района). Този лимит се определя от самите регионални фондове. Изключения са възможни според условията.

При осигуряване на земеделските работници за трудова

злополука и професионално заболяване има три етапа, специфични за тази категория лица: превенция, приспособяване и компенсация.

- Превенция - земеделски фондове, които са свързани с превенцията на трудови злополуки, професионални заболявания и рискове, произтичащи от професионалната дейност.
- Приспособяване - след настъпване на трудова злополука, здравето и трудоспособността трябва да бъдат възстановени с помощта на всички възможни средства.
- Компенсация - осигуреното лице и законните собственици имат правото да получат финансови компенсации.

4.1.5. Фермерска помощ, гарантираща съществуването на предприятието

Домашната и фермерската помощ са вид социална закрила на земеделските стопани. Тя гарантира, че съответните дейности в стопанството ще продължат дори и при отсъствие на фермер или на член на неговото семейство в случай на заболяване или на медицинско лечение.

Тези разходи се финансират от земеделските фондове изцяло въз основа на фермерски вноски. Нещо повече, **държавата позволява отпускането на помощи, за да се намали част от тези вноски – това е важно, за да се балансира ситуацията, свързана с намаляването на броя на фермерите. Държавата също участва и в покриването на дефицита, причинен от структурните промени.**

4.1.6. Помощ на фермерите при навършване на пенсионна възраст: превенция над 60-те.

Вторият стълб е помощ при навършване на пенсионна възраст. Благодарение на нея, фермерите имат право да получат такава помощ, ако тяхната ферма достигне определен

размер. **Пенсионноосигурителните вноски зависят от дохода, а помощта е свързана със самостоятелна вноска и самостоятелно обезщетение.**

4.1.7. Парични обезщетения и помощи в натура

Обезщетения за безработица, обезщетения за намалено работно време, помощи при посредничество за работа, консултиране за кариера, допълнително обучение и квалификация.

Размерът на паричното обезщетение е между 60 - 67% от последната заплата.

Срокът на действие на плана за обезщетение зависи от осигурителния период и възрастта /6 - 24 месеца/.

4.2. ФРАНЦИЯ

Финансирането на системата се разделя на две схеми – едната за **самостоятелно заетите земеделски производители и другата – за наетите работници в сферата на земеделието.**

Разпределението на финансовите източници при **самостоятелно заетите земеделски производители** е от **осигурителни вноски и данъци - 18% и външно финансиране – 82%.**

Разпределението на финансовите източници при схемата на **наетите работници** е от **осигурителни вноски и данъци - 47% и външно финансиране – 53%.**

Вноските на земеделския производител се изчисляват в съответствие с неговия професионален доход. Вноските включват техническа част за обезщетения и допълнителна част за разходи, свързани с прилагането и социалното действие на фондовете.

Вноската (основната част за участие) е фиксирана на национално ниво. Вноската, съответстваща на допълнителната част може да варира от +5% и -5% в зависимост от департамента.

Размерът на тавана за социално осигуряване от 01 януари 2013 г. е 3086€ на месец, 37 032€ на година.

4.2.1. Пенсионно осигуряване

Наетите лица и самостоятелно заети лица в селското стопанство са обхванати от MSA. Основната пенсия се допълва с допълнителна пенсия.

Вноските за пенсия през 2013 г. са: общ размер на вноската – 15,15%, разпределена в съотношение 8,40% (за работодателя) : 6,75% (за работника).

2014 г. – 15,25%, в съотношение 8,45% (работодател): 6,80% (работник).

2015 г. – 15,35%, в съотношение 8,50% : 6,85% между работодател и работник.

2016 г. – 15,45%, от които работодателят плаща 8,55%, а работникът 6,90%.

След пенсионната реформа от 2010 г. възрастта за пенсиониране се увеличава постепенно на **60-62** години. За лицата, родени след **1 януари 1955 г.**, възрастта за право на пълна пенсия ще се увеличава до **67** години. От друга страна има разпоредби, за да се улесни по-ранно пенсиониране на лицата, които са работили в нездравословна или в среда на физически стрес среда или имат много години трудов стаж.

Размерът на пенсията зависи от средната годишна заплата, която е равна на сумата от коригираните годишни доходи (според темпа на инфлация за всяка година), равнището на пенсиите и общия осигурителен период. Лицата могат да получат пенсия със ставка (50%) или пенсия с намалена ставка (минимум 25%), ако те са пенсионирани преди законовата пенсионна възраст от 62 г. (или 58 г., или 60 г. за ранно пенсиониране за лица с дълъг стаж).

Допълнителна пенсия. Тази пенсия допълва основната пенсия, изплащана от системата за социална сигурност или от специфичната селскостопанската схема на MSA. От

момента на подписване на трудов договор, който и да е служител на заплатата може чрез участието си в професионална селскостопанска организация или има бизнес в земеделието да се осигурява във **фонд за допълнителна пенсия.**

Пенсията представлява сбор от основната пенсия и допълнителната пенсия. Като правило, пенсията може да варира между 65 % и 100 % от последният получен доход преди пенсиониране.

4.2.2. Болест, майчинство и инвалидност

Размерът на вноската за този риск през 2014 г. е **13,55%, от които работодателят плаща 12,80%, а работникът (служителят) – 0,75%.** Месечната основа, върху която се внася вноската е брутна работна заплата на лицето. Таванът на вноските за тези социални рискове е 3 129 € месечно. Вноската е задължителна за наетите лица в селското стопанство и за земеделските производители – всички, които са в MSA.

За да има право на тези обезщетения, лицето трябва да плати определена сума на вноските или работи определен брой часове в рамките на определен референтен период както и да докаже, че е работило в продължение на най-малко 60 часа, или е плащало вноски на сума, равна на най-малко 60 пъти почасовата минимална работна заплата за период от един месец; или е работило в продължение на най-малко на 120 часа или е платило вноски върху сума, равна на най-малко 120 пъти на почасовата минимална работна заплата в продължение на период от три месеца; или е работило най-малко 1200 часа, респ. е плащало вноски на сума, равна на най-малко 2030 пъти почасовата минимална работна заплата за период от дванадесет месеца. За да получава парични обезщетения, осигуреният трябва да е работил най-малко 200 часа за тримесечен период, предхождащ периода на отпуск по болест (или платени вноски върху доходите в размер на най-малко 1015 пъти почасовата

минимална работна заплата в предходния шестмесечен период). Лицето, също така, трябва да бъде регистрирано в системата за здравно осигуряване в продължение на поне една година.

Дневни парични обезщетения

В случай на отпуск по болест или неработоспособност лицето ще започне да получава дневно парично обезщетение от четвъртия ден на отпуска, освен ако в договор или колективен трудов договор се предвиждат по-благоприятни условия. Дневната надбавка се равнява на 50% от заплатата на последните три месеца разделени на 91.25 (средният брой на дните за тримесечен период). Обезщетението се изплаща или от системата за социално осигуряване (от MSA за лица, осигурени в рамките на селскостопанския режим), или от предприятието, по силата на договорно споразумение (това плащане се възстановява от системата за социална сигурност). През първите шест месеца на отпуск по болест, дневната надбавка не може да бъде по-ниска от 1/365-та част от минималната пенсия за инвалидност, т.е. 9,20 евро на ден (от 1 януари 2014г.). Максималният срок е три години.

Майчинство и бащинство

Тази осигуровка покрива разходите, свързани с бременността и раждането, както и парични обезщетения на майката за отпуск преди и след раждане и /или отпуска на бащата при отпуск по бащинство. За майките тази осигуровка покрива също задължителни прегледи, свързани с бременността, без съвместно плащане, гължимо за разходите за хоспитализация. Майките също са освободени от фиксиран курс 1 евро за посещение при лекар, както и от плоска такса за лекарства. Считано от 1 януари 2014 г., дневната надбавка не може да бъде по-ниска, отколкото 1/365-та на минималната пенсия за инвалидност (€ 9.20), нито може да надвишава € 81.27.

Болничната помощ

В случай на болничен престой в държавни болници и част-

ни клиники, в рамките на социалното осигуряване, болничните разходи се покриват от социалното осигуряване в размер на 80%. След 31-ия ден в болницата или за определени сложни хирургически процедури, пациентите получават 100% покритие. Въпреки това, все още се изисква да се плаща „посък процент за болничен престой“ или „такса по единна ганъчна ставка за общи процедури“, която в зависимост от случая може да бъде в размер на 18 евро на ден на болничния престой.

Трудова злополука и професионална болест

Вноската е само за сметка на работодателя и е в размер на 5,3% върху месечната брутна работна заплата на наетите лица. Таванът е 3 129 евро месечно. Вноската е задължителна за наетите лица в селското стопанство.

Пенсията за нетрудоспособност е с фиксиран размер. Той зависи от степента на пълна или частична трайна нетрудоспособност, която се определя по скала от консултантите-лекари на системата за социална сигурност или MSA като функция от тежестта и последиците от трудовата злополука или професионална болест.

4.2.3. Безработица

Общият размер на вноската през 2014 г. е 6,4%, която се разпределя в съотношение 4% за сметка на работодателя и 2,4% за сметка на работника. Базата, върху която се внасят вноските за безработица е максималната сума (тавана), върху който могат да се осигуряват заетите лица – 12 516 евро месечно. Вноската е задължителна за наетите лица в селското стопанство.

Схемата за осигуряване при безработица е резултат от споразумение, сключено между социалните партньори. Споразумението, договорено по този начин трябва след това да бъде одобрено от правителството, за да влезе в сила. Обезщетението за безработица се изчислява частично въз основа на референтната дневна надница. Базовата заплата се основава на доходите, подлежащи на вноски по време на 12-те календарни месеца преди последния ден на платена работа, до лимит от четири пъти тавана за социално осигуряване (€ 12 516 на месец). Съгласно Националното споразумение от 2013 г. между Френската демократична конфедерация на труда, FO (Force ouvrière) и Общата конфедерация на изпълнителните директори, заедно с работодателите, ангажирани с допълнителни обезщетения за безработица, е договорена схема, която не позволява загуба на обезщетения, дори ако лицето намира работа за кратък период от време или на срочен договор. С оглед на нарастващото използване на краткосрочни договори, целта е да се осигури сигурност и стимули за намиране на работа чрез осигуряване на по-дълъг срок за плащане на квотите, ако човек губи неговата / нейната работа отново.

4.2.4. Здравно осигуряване

Вноската е 8% при декларираните доходи над прага в размер на 9 354 евро (за периода от 30 октомври 2013 г. до 30 септември 2014 г.). Ако размерът на доходите е над тази сума, те трябва да плащат вноската, равна на 8% от декларираните доходи над прага от 9354 евро.

4.3. ИТАЛИЯ

Както беше посочено по-рано, при финансирането и покритите рискове има разлика между: **земеделски производители**, които не притежават собствена земя, **преки селскостопански работници** - земеделски производители, които са собственици и които изключително или преимуществено практикуват тази дейност и **предприемачи**, на които земеделието е основна професия и които практикуват тази дейност най-малко две/трети стандартни парцели земя или 50% в планински или други необлагодетелствани парцели земя. Последните плащат само осигурителните вноски за пенсия, докато земеделските производители – наематели и привлечените земеделски производители (share farmers) плащат 50% от вноската, а останалите 50% се плащат от собственика на земята.

Покритите рискове за самостоятелно заетите лица, вкл. земеделските производители включват здравни грижи и грижи при майчинство, както и обезщетения за трудови злополуки и професионални болести, съгласно специфични квалифициращи условия, предвидени в техната специална схема.

За инвалидност, старост, смърт (наследствени пенсии) и семейни помощи има специална схема, при която относно условията за отпускане на обезщетенията не се прави никаква разлика между самостоятелно заетите лица. Изискването е те да бъдат осигурени за рисковете инвалидност, старост и смърт (наследствени пенсии).

Осигурителните вноски селскостопанските работници (фермерите) плащат в процент, изчислен на базата на четири стойности, които варира в зависимост от парцела на обработваната земя, тяхната възраст, броя на работните дни и референтния доход (т.нар. „общоприет“ или „договорен“ доход). Дневният референтен (общоприет) доход е € 53.13 и той се актуализира с Указ на Министерския съвет всяка календарна година.

Тези взаимовръзки са показани в таблицата по-долу.

Вид на парцела земя	Възраст на фермера/ Осигурителна вноска %		Брой работни дни/ годишно	Годишен осигурителен доход в евро
	До 21 години	Над 21 години		
			156	8,288.28
Стандартни	22%	20,02%	208	11,051.04
Планински или други необлагодетелствани	19.60%	16.50%	260	13,813.80
			312	16,576.56

Освен това, те плащат и вноски за рисковете трудова злополука и професионална болест, които отново са изчислени на базата на броя на работните дни и с референтен доход, равен на € 14,681.10 за 2013 година.

Допълнителна вноска от € 0,61 на един работен ден се начислява, която се плаща за пенсионния фонд.

За риска майчинство, фиксираната вноска от € 7,49 се плаща всяка година.

4.3.1. Пенсия за старост

Размерът на пенсията за старост, след осигурително участие от **20 години представлява сумата от 2% за всяка година** участие с вноски (максимално 40), умножена по референтната заплата.

Референтните заплати са договорените (общоприети) доходи, които се базират на четири стойности (посочено по-горе) и се осъвременяват с индекса на потребителските цени, увеличени с 1% за всяка година трудов стаж.

В съответствие с новата система, минималният квалифициращ период от 20 години участие с осигурителни вноски, се изисква независимо от свързаната с вноските система, която се прилага за изчисляване на обезщетенията.

Лицата, осигурени след 1/1/1996 могат да се пенсионират преди навършване на 70-годишна възраст, при условие че размерът на тяхната пенсия е равен поне 1.5 пъти размера на базисния минимален доход, определен за целите на социалното подпомагане. Минимален квалифициращ период от 5 години участие с вноски се прилага за лицата, които се пенсионират на 70-годишна възраст. **Законово определената възраст за пенсиониране е както следва:**

- самостоятелни заети мъже и пара-подчинени работници: 66 години и 3 месеца;
- самостоятелно заети жени и пара-подчинени работнички: 63 години и 9 месеца.

Ранна пенсия

От 1 януари 2012 г. пенсията за старост (pensione di anzianità) беше заменена от пенсия за ранно пенсиониране (pensione anticipata). Когато обезщетението за старост се отпуска преди навършване на 63 години и 3 месеца и лицето има натрупан осигурителен период от 42 години и 5 месеца за мъжете и 41 години и 5 месеца за жените, обезщетението е предмет на постоянно намаляване на неговия размер, като по този начин се предотвратява желанието за ранно пенсиониране: 1% намаление се прилага докато ползващите бенефициенти искат отпускане на пенсия две години преди навършване на 63 години и 3 месеца. Намаление от 2% се прилага, когато обезщетението се отпуска на възраст от две години по-рано преди достигане на 63 години и 3 месеца.

Квалифициращите условия за ранно пенсиониране от 1 януари 2012 г. постепенно ще се увеличават в зависимост от нарастване на средната продължителност на живот. Увеличението за 2013 година са както следва:

- 42 години и 5 месеца участие в осигуряването с вноски за мъжете;
- 41 години и 5 месеца участие в осигуряването с вноски за жените.

4.3.2. Болест, майчинство, инвалидност

Обезщетенията и помощите се отпускат съгласно условията на общата система за социално осигуряване в Италия. Няма специална схема за паричните обезщетения за болест за селскостопанските работници, занаятчиите и търговците на гребно.

В случаите на майчинство, два месеца преди очакваната дата на раждане и до три месеца след раждането, осигурените лица получават обезщетения за майчинство в размер на 80% от уговорените възнаграждения (минималното дневно възнаграждение е взето предвид за селскостопанските работници, наети на безсрочен договор). Обезщетенията се финансират 100% от вноски.

Инвалидност

Паричните обезщетения за инвалидност са предмет на лимити по отношение на дохода. Минималният период, за да има право лицето на парични обезщетения за инвалидност, е участие в схемата пет години, три от които трябва да бъдат положени (завършени) в последните 5 години. Размерът на обезщетенията за инвалидност и на инвалидните пенсии кореспондира с размерите им в общата система за социално осигуряване.

Трудова злополука и професионална болест

Обезщетенията се отпускат съгласно специфични квалифициращи условия, предвидени в тяхната специална схема.

В Италия няма специална осигурителна схема за безработица, която да обхваща селскостопанските работници (земеделските производители).

4.4. ДАНИЯ

Датската система за социална сигурност като цяло се финансира от данъчно облагане (данъци, плащани на гържавата и местните власти), вкл. вноската за пазара на труда.

Социалните помощи и обезщетения включват: болест, хоспитализация, обезщетения за майчинство, ежедневни надбавки за болест и майчинство и помощи за реадaptация; обезщетения за трудови злополуки и професионални заболявания; надбавка към разходи за погребение; пенсии за инвалидност; пенсии за старост и допълнителни пенсии; обезщетения за безработица; семейни обезщетения.

Тъй като повечето клонове на датската социална сигурност са задължителни, няма условия за включване в различните схеми.

Изключение е осигуряване при безработица. При осигуряването за безработица, както служителите, така и самостоятелно заетите лица трябва да бъдат членове на **фонд** за безработица. Максимално обезщетението за безработица може да се получава 2 години в 3-годишен период.

Освен това за служителите, които се осигуряват за безработица трябва да бъдат изпълнени две условия. Първо, да са били членове на фонд за безработица в продължение на най-малко 1 година, а ако лицето е наскоро завършило, има право на обезщетения за безработица, един месец след завършване на обучението. И второ, да се докаже работа за определен брой часове. Часовете се отчитат само ако лицата са били членове на фонд за безработица в същото време. При осигурените на пълен работен ден трябва да са платени най-малко 1 924 часа през последните три години, а при осигурените на непълно работно време - 1258 часа през последните 3 години. *Самостоятелно заето лице, трябва да е било член на фонд за*

безработица в продължение на най-малко 1 година и трябва да докаже средна работна седмица с най-малко 30 часа. За да се получава това обезщетение лицата трябва да са на разположение на службата по заетостта и да са активно търсещи работа. Има различни видове парични обезщетения за безработица в зависимост от възрастта на лицето – т.е. дали е под 30 години или над тази възраст.

4.4.1. Пенсии

Държавната пенсия гарантира, че хората **над 65 години**, които напускат пазара на труда, имат доходи. Възрастта за пенсиониране е различна в зависимост от това, кога е родено лицето. През 2011 г. беше постигнато съгласие за постепенно увеличаване на възрастта за пенсиониране **от 65 на 67 години**.

Ранно пенсиониране

Ранното пенсиониране може да се дава на лица на възраст 40 години или на възраст между 18-39 години, ако е документирано с медицински документи, че поради особени здравословни обстоятелства, лицето не може да осъществява трудова дейност. За родените преди 1954 г. възрастта за ранно пенсиониране е 60 години. За родените след 1954 г. на възрастта за ранно пенсиониране постепенно се увеличава. За да има право за ранно пенсиониране, лицето трябва да: е пребивавало в Дания или друга държава от ЕИП, или Швейцария; да е било член на фонд за безработица и да има платени вноски в периода между 25 и 30 години; да продължава да бъде член на фонд за безработица за период за ранно пенсиониране; да отговаря на условията за придобиване на право на обезщетения за безработица във връзка с безработицата; и да бъде на разположение за работа, за да получи сертификат за ранно пенсиониране.

4.4.2. Обезщетения за трудовите злополуки и професионалните заболявания

Всички, които работят или са се съгласили да изпълняват някаква работа за работодател в Дания, са обхванати от закона и са осигурени за този риск. Злополуката или професионалното заболяване трябва да са в резултат на изпълнение на трудова дейност и щетите в здравето да са причинени от работата. Работодателите имат задължение да докладват за настъпилите трудови злополуки. Лекарите и стоматолозите са длъжни да уведомяват за предполагаемите професионалните заболявания. Управителния съвет на Индустриалната агенция.

Обезщетения за болест

За да се получи обезщетение за болест, трябва да бъде представен медицински документ, че лицето не е в състояние да работи поради заболяване. *Освен това, в Дания на бащата на **подписано споразумение**, социалните партньори в областта на земеделието са решили при документирано заболяване да бъде изплащана допълнителна премия на болното лице, за да се постигне нормалната заплата за периода на заболяване. Това плащане е най-много до 8 седмици.*

Рехабилитацията е свързана с дейности, генериращи заетост и финансова помощ, които общината предоставя на хората с ограничени възможности за работа. Рехабилитацията допринася за по-бързото възстановяване на работоспособността на хората и е основна цел на социалната защита в Дания.

Обезщетения за раждане и осиновяване

За работниците и служителите, самостоятелно заети лица и помагащите съпрузи, обезщетението се заплаща от общината за всеки ден отсъствие от работа поради тази причина. Могат да се изплащат и командировъчни по време на бременност, раждане и адаптация на работниците и служителите, самостоятелно заетите лица и помагащите съпрузи, свързани с пазара на труда. Договорено е работодателят да

плаща заплати на работниците по време на отсъствие от 4 седмици преди очакваната дата за раждане до 14 седмици след раждането. Плащането кореспондира на стандартно време и включва обезщетения за майчинство. В допълнение се получава заплата по време на родителския отпуск в размер до 11 седмици.

4.5. МАКЕДОНИЯ

Задължителните вноски за пенсионно и инвалидно осигуряване, здравно осигуряване и осигуряване за безработица се намаляват в случай на трудови злополуки. Вноските за 2013 г., изчислени като процент от брутната заплата, са : 7.3 % за здравно осигуряване, 0.5 % за допълнителни вноски за здравно осигуряване, 18% за пенсионно осигуряване и осигуряване за инвалидност и 1.2 % за безработица.

Максималният осигурителен доход за лицата, които участват в системата на задължително пенсионно осигуряване е ограничена до шест средномесечни заплати в страната, въз основа на средната работна заплата за 2012 г., обявена от Националната статистическа служба. Прагът за 2013г. е 183 570 денара (около 2985 евро). Минималната осигурителна сума за дохода като основа за плащането на вноски за социално осигуряване е 50 % от средната месечна заплата.

4.5.1. Пенсии за старост и инвалидност

Условията, които трябва да бъдат изпълнени в задължителната пенсионна система при пенсиите за старост, **са възраст 64 години за мъжете и 62 години за жените, с най-малко 15 години трудов стаж**, освен в случай на инвалидност или смърт. Обезщетенията от пенсионната схема не могат да бъдат получавани (изтегляни) по-рано от 10 години преди законоустановената пенсионна възраст.

Осигурените лица, които имат статут на индивидуални земеделски производители, с цел да отговорят на условията

за упражняване на правото на пенсия, трябва да отговарят на определени условия, свързани с продължителността на периода на осигуряване по Закона за старост за земеделските производители и вноската за пенсионно осигуряване да е платена по време на валидността на този закон.

Размерът на пенсията за старост се определя от средната месечна работна заплата, получена от осигурявания по време на целия период на осигуряване, но най-рано от 1 януари 1970 година.

Инвалидността се определя в зависимост от следните категории: I категория - неспособност за работа, ако осигуреното лице има намалена с повече от 80% работоспособност, т.е. е налице трайна загуба на трудоспособност (общо за неработоспособност), и II категория - ако работоспособността на осигуреното лице е намалена с повече от 50% до 80% (професионална нетрудоспособност).

4.5.2. Осигуряване срещу безработица

Размерът на месечното обезщетение при безработица се основава на изчислените и изплатени заплати от страна на работодателя в съответствие със закона, колективен трудов договор или договор за наемане на работа. Обезщетението е 50% от средната месечна заплата за последните 24 месеца на правоимащия, когато обезщетението се получава до 12 месеца, а за лице, което има право на обезщетение за по-дълъг период от 12 месеца, обезщетението за първите 12 месеца е 50% от средната месечна заплата за последните 24 месеца, а за останалите месеци от периода на получаване - 40% от средната месечна заплата.

4.5.3. Социални грижи

Правото на социална помощ се полага на лице, способно на работа и домакинство, както и поради липсата на материална сигурност, които по силата на други нормативни актове не могат да осигурят средства за издръжка. Нивото на соци-

ално подпомагане за притежателя на правото се равнява на 2 140 денара. За всеки следващ член на домакинството базовият размер се увеличава с коефициент 0.37 и до петима членове.

4.5.4. Здравно осигуряване

В Македония здравното осигуряване е задължително и доброволно. Задължителното здравно осигуряване е установено за всички граждани, с цел предоставяне на услуги и обезщетения за здравни грижи на принципите на универсалност, солидарност, равенство и ефективно използване на ресурсите.

Доброволното здравно осигуряване предоставя здравни услуги, които не са обхванати от задължителното здравно осигуряване.

В рамките на задължителното здравно осигуряване по закон се предоставят различни парични обезщетения, като например: правото на обезщетение вместо заплата по време на временно отсъствие от работа поради болест или нараняване, по време на отсъствие от работа поради бременност, раждане и майчинство и право на възстановяване на пътните разходи.

4.6. СЛОВЕНИЯ

Базата за изчисляване размера на дължимата вношка за пенсиите за старост, инвалидност и смърт (наследствени пенсии) за работниците в трудови правоотношения, е заплатата и всички други доходи от труд.

След 1 януари 2014 г. най-ниската база е 60 % от средната годишна заплата на работника в Република Словения, както е изчислена по месеци.

Размерът на **вноската за пенсия**, която се плаща от **работника е 15,5%, а работодателят заплаща 8,85%.**

Самостоятелно заетите лица в първите 12 месеца от началната им регистрация в регистъра се освобождават от плащане на вноски, а през следващите 12 месеца, вноската на осигуреното лице е 50% от определения размер, и на рабо-

тогодателя – в размер на 30%.

За земеделските производители се прилагат следните осигурителни бази за плащане на вноските: за 2013 г. и 2014 г. – минималната работна заплата; 2015 г. - 54% от средната работна заплата; 2016 г. - 56% от СРЗ; 2017 г. - 58% от СРЗ и за 2018 г. - 60% от СРЗ.

За безработните осигурени лица основата за плащане на вноските е размерът на изплатеното парично обезщетение за безработица или осигурителната основа, върху която службата по заетостта плаща вноските. Лицето е задължено да внася вноска в размер на 15,5%, а останалата част от вноската - 8,85% се плаща от службата по заетостта.

За задължителното здравно осигуряване от м. март 2014 г. най-ниската база за плащане на вноската е 60% от средната работна заплата.

Вноската за родителска закрила е в размер на 0.10% , която се плаща от осигуреното лице и 0.10% за сметка на работодателя върху определената осигурителна база.

За риска трудова злополука и професионална болест вноската е в размер на 0,53% и е за сметка на работодателя.

За риска безработица осигуреното лице е задължено да плаща вноска в размер на 0,14% от осигурителната база, а работодателят - 0,06% от базата.

4.6.1. Пенсии за старост и инвалидност

Правото на пенсия за старост зависи от това, дали е достигната определена възраст и период на осигуряване за пенсия за старост или за пенсия с осигуряване без закупуване на квалифициращ период.

За да отговарят на условията за придобиване право на пенсия за старост, лицата трябва да изпълняват две условия, които по време на преходния период, се различават в зависимост от пола на осигуреното лице.

За жени - възраст 58 г. и 4 месеца и период на осигуряване – 38 години и 8 месеца, без закупуване на приравнени (квалифициращи) периоди; или възраст – 62 години и 20 години минимален срок на осигуряване; или възраст 64 години и 15 години минимален срок на осигуряване.

За мъже - възраст 58 г. и 8 месеца и период на осигуряване 40 години, без закупуване на приравнени (квалифициращи) периоди; или възраст 64 години и 20 години минимален срок на осигуряване; или възраст 65 години и 15 години минимален срок на осигуряване.

Най-ниската пенсионна база през 2014 г. е 74,5% от средната месечна заплата, намалена с данъци и вноски. Основата се определя всяка година.

Пенсия за инвалидност

Правото на пенсията за инвалидност зависи от степента на увреждането на осигуреното лице и от някои други условия, определени от закона. Комисията за инвалидност определя наличието на увреждане.

Осигуреното лице, което става инвалид, се категоризира в една от трите категории, в зависимост от оставащата работоспособност.

Семейна пенсия. Законът гарантира семейна пенсия, когато почине осигурено лице или бенефициент, като правото е най-малко 33% от пенсионната основа на починалото лице.

4.6.2. Родителски отпуск

Включва различни видове права за отсъствие от работа поради раждане или гледане на дете от лицето, което действително се грижи за детето.

Родителският отпуск включва: отпуск по майчинство (105 дни); родителски отпуск (90 дни); отпуск за отглеждане на деца (260 дни); отпуск за осиновяване (120 или 150 дни);

Плащанията за родителски отпуск не могат да бъдат по-ниски от 55% от минималната работна заплата в РС.

4.6.3. Трудова злополука и професионална болест

Осигурените лица получават пенсия за инвалидност в случай на трудова злополука или професионално заболяване, причинени при извършване на определен вид работа или дейност. В случай на смърт на осигуреното лице, членовете на семейството могат получат право на вдовшка пенсия или на семейна пенсия в същия размер както в рамките на обхвата на задължителното осигуряване.

4.6.4. Осигуряване за безработица

За да имат право на обезщетение лицата трябва да отговарят на определени условия. Правото на обезщетение за безработица се отпуска на безработно лице, когато: лицето е било осигурено за безработица в продължение на най-малко 9 месеца през последните 24 месеца преди безработицата; платени са всички вноски (изключения се прилагат за лица, чиито работодател не е платил вноски); лицето стане безработно и трудовото правоотношение не е било прекратено по негова вина; лицето е регистрирано в службата по заетостта на Република Словения и е подало молбата за придобиване на право на обезщетение за безработица в рамките на 30 дни след като задължителното осигуряване се прекратява.

4.6.5. Задължителното здравно осигуряване

Предоставя на осигурените лица осигуряване до степента, предвидена в Закона за здравеопазването и здравното осигуряване, което включва: плащане на здравни услуги; компенсация вместо заплата по време на временно отсъствие от работа; компенсация за погребение и за помощ във връзка със загубата на лицето; възстановяване на пътни разходи, направени по време на търсене на здравни услуги.

4.7. ЧЕШКА РЕПУБЛИКА

Осигурителните вноски за социално осигуряване, които се плащат **от работодателите** са в размер на **25% от базата за оценка за определен период**, в това число: 2,3% за здравно осигуряване; 21,5% за пенсионно осигуряване и 1,2% за държавната политика за заетост.

Работниците и служителите плащат 6,5% за пенсионно осигуряване върху базата за оценка за определен период.

Самостоятелно заетите лица плащат 29,2% върху базата за оценка (включително 1,2% за държавната политика за заетост); за доброволно здравно осигуряване - 2%. (минималното плащане е CZK 115).

4.7.1. Пенсия за старост и инвалидност

Пенсията за старост се състои от две части: **основен размер** (един и същ за всички видове пенсии, независимо от продължителността на осигуряване и доходите на осигуреното лице - около 9% от средната работна заплата) и **процентен размер**, свързан с доходите, които се калкулира от личната база за оценка и броя години на осигуряване. Основният размер е 2230 CZK (87 €) на месец и към него се прибавя процентния размер, свързан с доходите, които се калкулира от личната база за оценка и броя години на осигуряване (1,5% от личната база за оценка за година на осигуряване). Условията, които трябва да бъдат изпълнени за придобиване на право на пенсия са: необходим осигурителен стаж от 25 години до 35 години - в зависимост от годината, в която лицето достига възрастта за пенсиониране. Възрастта за пенсиониране се увеличава на годишна база: за мъжете с по 2 месеца, а за жените с по 4 месеца до достигане на възраст 68 години за мъжете и жените, родени през 1983 г. В съответствие с приложимото законодателство, възрастта за пенсиониране ще нараства за тези, родени през 1984 г. и по-късно с 2 месеца за

всяка следваща година от раждането.

Законът не предвижда минимален или максимален размер на пенсията.

Ранно и отложено пенсиониране

Свързаният с дохода размер на пенсиите се намалява с 0,9 % за всеки (дори непълн) период от 90 дни, за който се получава пенсия в рамките на 720-дневния референтен период преди обичайната пенсионна възраст и с 1,5 % за всеки период на получаване на пенсия от 90 дни, предхождащ този референтен период, до максимум три допълнителни години.

За отложените пенсии е постановено минимално ограничение от 90 дни след обичайната пенсионна възраст. За всеки 90 дни икономическа активност, през които заявяването на пенсия за старост се отлага, се предвижда увеличение с 1,5 % на референтната стойност.

Докато бенефициентът на пенсия за старост работи (и ползва само половината от своята пенсия), неговата/нейната пенсия се увеличава с около 1,5 % за всеки период от 180 календарни дни, или с 0,4 % на всеки 360 дни, ако бенефициентът работи и ползва цялата си пенсия.

4.7.2. Болест и майчинство

Обезщетение за болест, обезщетение за майчинство, помощи за придружител и компенсаторни обезщетения при бременност и майчинство се изплащат от **Фонда за осигуряване по болест. Служителите (на задължителна основа) и самостоятелно заетите лица (на доброволни начала) участват в осигуряването за болест.**

Обезщетение за болест

Обезщетенията се изплащат винаги от 15-ия календарен ден от продължителността на временна неработоспособност и за всеки календарен ден. По време на първите 14 календарни дни работникът или служителят получават компенсация от работодателя вместо заплата за всеки работен ден. Служите-

лят няма право да получава компенсация за първите три дни на болестта. Размерът на обезщетението за болест в размер на 60% от дневната база за оценка от 15-ти до 30-ия календарен ден на болестта, 66% от 31-вия до 60-ия календарен ден от болестта и 72% от 61-ия календарен ден от болестта.

Обезщетение за майчинство

За да има право да получи обезщетение за майчинство, от деня, в който се придобива правото, майката трябва да има участие в осигуряването за болест през последните две години преди тази дата най-малко 270 дни. Ако жената е самостоятелно заето лице, тя трябва да има участие в осигуряването за болест в продължение на най-малко 180 дни през годината преди отпуската по майчинство. Това обезщетение се изплаща на 28 седмици или може да е 37 седмици, при условие, че от една жена са родени близнаци или повече деца.

Втората система за социални помощи, несвързани с осигурителни вноски се финансира от държавния бюджет. Чрез нея държавата подкрепя семейства с деца на издръжка в случай на определена социална ситуация, когато семейството не е в състояние да се намери решение със своите собствени сили и средства.

Трета система е тази на социалните услуги. В рамките на тази система се предоставят еднократни или многократни обезщетения: помощ за издръжка, добавка за жилищни разходи и извънредна незабавна помощ. Обезщетенията са предназначени за лица с ниски доходи или за случаи на спешни ситуации. Районните бюра по труда се разпореждат с помощта при материална нужда и при грижа и средствата са за сметка на централния бюджет (общото данъчно облагане).

4.7.3. Помощи за безработица

Понагат в четвъртата система, която обхваща **политиката по заетостта и пазара на труда.** Лице, търсецо работа, има право на помощ за безработица, при условие,

че преди настъпването на риска безработица то има период необходим за пенсионно осигуряване най-малко 12 месеца от последните 3 години в регистрацията в Бюро по труда). Срокът за предоставяне на помощи за безработица е: за лица под 50-годишна възраст - 5 месеца; за лица между 50 и 55-годишна възраст - 8 месеца; за лица над 55-годишна възраст - 11 месеца.

Размерът на помощта за безработица е процент от средномесечния нетен доход на последната работа или от оценка на базата, при условие че лицето, търсещо работа, е самостоятелно заето лице: 65% за първите 2 месеца; 50% за още 2 месеца; 45% за останалия период.

4.8. БЪЛГАРИЯ

В съответствие с тристълбовия модел в България трябва да отграничим двете категории лица – наети и самостоятелно заети.

При наетите лица осигурителната **вноска за пенсии за старост, инвалидност и смърт** (първи стълб) е **17,8% за лицата**, родени преди 1 януари 1960 г. (в т.ч. 9,9% се плащат от работодателя, и 7,9% от работника), а за лицата, родени след тази дата, вноската за пенсия е **12,8%** (съответно 7,1% от работодателя и 5,7% от работника). Осигурителната вноска за универсалните пенсионни фондове (втория стълб) за лицата, родени след 31.12.1959 г. е 5% върху осигурителния доход, от които 2,8% плаща работодателя, а 2,2% - работника.

Минималният месечен размер на осигурителния доход, върху който се плащат осигурителни вноски е 340 лв. (през 2014 г), т.е. размерът на минималната работна заплата за страната, който е най-ниският осигурителен праг за наетите работници.

Максималният размер на осигурителния доход, върху който се плащат осигурителните вноски е 2 400 лв. (през 2014 г.)

Държавата участва като трети работодател във фонд „Пенсии“ на държавното обществено осигуряване с вноски 12%.

При самостоятелно заетите лица, вкл. и земеделските производители и микромикропроизводители осигурителните вноски са в размер на 17,8% за пенсия в първия стълб, ако са родени преди 1 януари 1960 г. и 12,8%, ако са родени след тази дата.

Осигурителната вноска на самонаетите лица за универсалните пенсионни фондове (т.е. за лицата, родени след 31.12.1959 г.) е 5% върху осигурителния им доход.

Минималният осигурителен доход за самонаетите лица е диференциран съобразно годишния облагаем доход, реализиран от тях през предходната година и варира от 420 лв. до 550 лв. Месечно.

Минималният осигурителен доход за земеделските производители и микромикропроизводители, върху който са задължени да се осигуряват е 240 лв. (120 евро), а максималният размер - 2 400 лв.

4.8.1. Пенсии

Пенсия за осигурителен стаж и възраст от държавното обществено осигуряване (първи стълб) се придобива на **възраст** 63 години и 8 месеца (мъже) и възраст 60 години и 8 месеца (жени) през 2014 г. и **осигурителен стаж** не по-малко от 37 години и 8 месеца (мъже) и 34 години и 8 месеца (жени). Пенсионната възраст и осигурителният стаж ще нарастват постепенно всяка година с по 4 месеца до достигане на възраст 65 години (мъже) и 63 години (жени) и осигурителен стаж 40 години (мъже) и 37 години при жените. Ако не са изпълнени горните условия, за да има право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, осигуреното лице трябва да има поне 15 години и 8 месеца осигурителен стаж

и навършена възраст през 2014 г. 65 години и 8 месеца (мъже и жени). Има минимален и максимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст.

Отложено пенсиониране

Лицата могат да се пенсионират по-късно от законово определената възраст и осигурителен стаж. Няма максимален период за отложеното пенсиониране. За всяка година на отложено пенсиониране се дава допълнително по 4% годишно.

Допълнителна пенсия за старост (загължителното допълнително пенсионно осигуряване във втория стълб)

Лицето трябва да е навършило загължителната пенсионна възраст и да има необходимия се стаж за отпускане на пенсия от държавното обществено осигуряване (първи стълб). Допълнителните пенсии за старост от универсалните пенсионни фондове (втори стълб) ще започнат да се изплащат най-рано от 2023 година, тъй като в тях са включени лицата, родени след 31.12.1959 г. Размерът на допълнителната пожизнена пенсия от втория, капиталов стълб се изчислява на базата на натрупаните средства по индивидуалната партида на лицето и предстоящата продължителност на живота.

Ранна пенсия

Ранна пенсия за осигурителен стаж и възраст може да се изплаща само на лица, работещи при първа и втора категория труд и на учителите.

Социална пенсия за старост (на базата на подоходен тест)

За нея се изисква възраст 70 години и годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта от съответното лице да е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца. Размерът на социалната пенсия е 75% от минималната пенсия за старост от държавното обществено осигуряване.

вено осигуряване.

Пенсия за инвалидност поради общо заболяване

Тя се осигурява от държавното обществено осигуряване (първи стълб). За лицата до 25-годишна възраст се изисква поне една година осигурителен стаж, до 30-годишна възраст - 3 години и над 30-годишна възраст - 5 години осигурителен стаж.

Социална пенсия за инвалидност

Тя се изчислява на основата на подоходен тест. Право на социална пенсия за инвалидност имат лицата, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/вид и степен на увреждане повече от 71 на сто. Социалната пенсия за инвалидност се изчислява в процент от социалната пенсия за осигурителен стаж и възраст и нейният размер също варира в зависимост от степента на намалена работоспособност.

4.8.2. Болест и майчинство

За болест и майчинство общият размер на вноската е 3,5%, като работникът (наетото лице) плаща 1,4% върху неговия осигурителен доход, а работодателят - 2,1% върху същата база.

Самостоятелно заетите лица, в т.ч. земеделските производители и мляко-производители плащат 3,5% за своя сметка. *Осигуряването за болест и майчинство при самостоятелно заетите лица е доброволно.*

Лицата, които се осигуряват за болест и майчинство имат право на парични обезщетения за този риск, които се изплащат от държавното обществено осигуряване. За да придобият право за това обезщетение осигурените лица трябва да имат най-малко 6 месеца осигурителен стаж като осигурени за този риск.

Дневното парично обезщетение за временна неработоспособност поради общо заболяване (болест) се изчислява

В размер 80 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход за период от 18 календарни месеца. Първите 3 дни от временната неработоспособност се изплащат от работодателя (в размер на 70% от възнаграждението), а от четвъртия ден на неработоспособността, паричното обезщетение се изплаща от държавното обществено осигуряване и е в размер на 80% от основното трудово възнаграждение или осигурителен доход.

Обезщетения за майчинство

Дневното парично обезщетение при бременност и раждане се определя в размер на 90 на сто от среднодневното брутно трудово възнаграждение или среднодневния осигурителен доход за период от 24 календарни месеца, предхождащи месеца на настъпване на временната неработоспособност поради бременност и раждане. **Осигурената за общо заболяване и майчинство майка има право на парично обезщетение при бременност и раждане за срок 410 календарни дни, от които 45 дни преди раждането.**

Обезщетение за отглеждане на малко дете

Размерът на това обезщетение е равно на минималната работна заплата (през 2014 г.) и се изплаща до навършване на двегодишна възраст на детето.

4.8.3. Трудови злополуки и професионални болести

Тук осигурителните вноски внасят само от работодателя, и те са в границите от 0,4% до 1,1%, в зависимост от тежестта и честотата на трудовете злополуки и риска от професионално заболяване.

Няма изискване за минимален осигурителен период. *Размерът на паричното обезщетение за трудова злополука и професионална болест в случаите на временна неработоспособност поради този риск е в размер на 90% от осигурителния доход на осигуреното лице и се изплаща от първия ден на временната неработоспособност до пълното възстановяване или до*

издаване на разпореждане за трайна неработоспособност поради трудова злополука или професионална болест.

При пенсиите за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест (трайна) инвалидност, размерът на месечната пенсия е между 30% и 40% от размера на осигурителния доход на лицето преди настъпване на инвалидността и зависи от степента на загубената работоспособност.

Добавка за чужда помощ

Ако осигуреното лице се нуждае от постоянна помощ и придружаване от друго лице за да изпълнява дневните си функции, на същото се изплаща месечна добавка в размер на 75% от размера на социалната пенсия за старост.

4.8.4. Безработица

Всички лица, наети по трудов договор са задължително осигурени за риска безработица. Осигурените лица внасят 0,4% лична вноска, а работодателите внасят 0,6% върху осигурителния доход.

За да придобият право на парично обезщетение за безработица, лицата трябва да имат внесени или дължими осигурителни вноски във фонд „Безработица“ най-малко 9 месеца през последните 15 месеца преди прекратяване на осигуряването, да имат регистрация като безработни в Агенцията по заетостта, както и да не са придобили право на пенсия за осигурителен стаж и възраст.

Обезщетението за безработица е в размер на 60% от средно дневното възнаграждение (осигурителен доход) през последните 24 месеца преди настъпване на риска. Продължителността на получаване варира от 4 месеца, ако лицето е участвало в осигуряването поне три години до 12 месеца при продължителност на осигуряването над 25 години. Има минимален и максимален размер на обезщетението. Размерът на обезщетението се намалява пропорционално при лицата, които работят на непълно работно време.

Самостоятелно заетите лица, в т.ч. и земеделските производители не могат да се осигуряват за безработица.

4.8.5. Здравно осигуряване

Задължителните здравноосигурителни вноски представляват 8% върху осигурителния доход. Основата за вноските е същата, както за задължително обществено осигуряване. Здравната вноска се разпределя в съотношение 60:40 между работодатели и работници. Самостоятелно заетите лица плащат цялата вноска – 8%.

Задължителното здравно осигуряване се осъществява от Националната здравноосигурителна каса и нейните 28 териториални поделения, която осигурява предоставянето на следните видове медицинска помощ: процедури за превенция на заболяванията, извършени от лекари и лекари по гентална медицина; процедури, извършвани от лекари и лекари по гентална медицина с цел ранно откриване на болестта; извънболнична и болнична медицинска помощ за целите на откриване и лечение на основни заболявания по клинични пътеки; грижи за майките по време на бременност, раждане и майчинство; предписване и отпускане на лекарствени средства, лицензирани за употреба и т.н.

Освен това съществува и доброволно здравно осигуряване, което се осъществява от акционерни дружества, регистрирани по Търговския закон и предоставя допълнителен пакет от здравни услуги и медикаменти, които не са включени в основния пакет здравни грижи.

4.9. РУМЪНИЯ

Социалната закрила (социалното осигуряване) в Румъния се финансира от социалноосигурителни вноски, приходи от местните бюджети, както и от държавния бюджет и е базирана на тристълбовия модел. Семейните помощи и социалните помощи се финансират чрез данъци. Другите клонове се финансират основно от вноски.

4.9.1. Старост, инвалидност и смърт

Осигурените лица плащат по Първи стълб вноска в размер на 10.50%. Има таван, прилаган към основата за внасяне на вноската, който е равен на пет пъти прогнозните средни брутни доходи от труд. По Втори стълб 4% се приспагат от размера на вноската за първия стълб и се насочват към втория стълб. Размерът на вноските за втория стълб ще се увеличава с 0.5 % на годишна база, докато достигне до 6%. Има таван, прилаган към основата за изчисляване, равен на пет пъти прогнозните средни брутни доходи.

Работодателите плащат по Първи стълб вноски, които варират в зависимост от условията на труд: 20,80% за нормални условия на труд, 25,80% за тежки и вредни условия на труд и 30,80% за специални условия на труд. Има таван, прилаган към основата за изчисляване - пет пъти прогнозните средни брутни доходи, умножена по средния брой на служителите.

По Втори стълб няма изискване за работодателски вноски.

Самостоятелно заети лица плащат по Първи стълб 31,30% (включително размерът на вноската 4% към втория стълб). Прилага се праг към основата за изчисляване - минимален, който е 35% от прогнозните средни брутни доходи и максимален, равен на пет пъти прогнозните средни брутни доходи.

По Втори стълб 4% се приспагат от размера на вноската към първия стълб и се внасят във втория стълб. Размерът на вноските за втория стълб ще се увеличава с 0,5% на годиш-

на база, докато достигне до 6%. И тук се прилага праг към основата за изчисляване на вноската, както при първия стълб.

Пенсии за старостно първи стълб

Лице, което е било осигурено в публичната пенсионна система (първи стълб), има право на пенсия за старост, в случай, че отговаря както на стандартната пенсионна възраст, така и на минималния изискуем период за осигуряване. Разликата в стандартната пенсионна възраст за мъжете и жените остава: мъже - 64 год. и 7 месеца на 1 юли 2013 г.; увеличаване на 65 год. от 1 януари 2015 г.; жени - 59 год. и 7 месеца на 1 юли 2013 г. се увеличава до 63 год. на 1 януари 2030 г. Въпреки това, мъжете и жените имат еднакъв минимален период за осигуряване от 14 години и 2 месеца на 1 юли 2013 г., но този период ще се увеличи на 15 години от 1 януари 2015 година.

Разликата между периодите с пълни вноски за мъжете и жените също ще се променя: за мъжете - 34 години и 2 месеца на 1 юли 2013 г. ще нарастнат до 35 години на 1 януари 2015 г., и за жените - от 29 години и 2 месеца към 1 юли 2013 г. ще се увеличават до 35 години на 1 януари 2030 година.

Пенсията за старост от първия стълб се изчислява и изплаща на месечна база, като се използва точкова система. Тя се определя от продължителността на осигурителния стаж и равнището на доходите (като всички са променливи, индивидуални за всеки човек), както и стойността на пенсионната точка (която е константа за всички пенсионери).

Пенсии за старост по втори стълб

Изчислява се и се изплаща от втория стълб като еднократна сума, която е равна на нетните активи, натрупани по индивидуалната сметка на участника в пенсионния фонд. На участника е гарантирана сумата на платените вноски, намалени с наказанията за трансфер и нормативно определените такси.

4.9.2. Болест и майчинство

Осигурените лица плащат вноски за обезщетения в

натура в размер на 5.5 %. Няма вноски за паричните обезщетения. Не се прилага таван за изчисляване на обезщетението.

Работодателите плащат вноски в размер на 5,2% за обезщетенията в натура и 0.85% за парични обезщетения. По отношение на размера на вноската за парични обезщетения, таванът се прилага за изчисляването на обезщетението, което възлиза до 12 пъти минималната брутна работна заплата за всеки служител.

Самостоятелно заетите лица плащат вноската в размер на 5.5 % за **обезщетенията в натура** и 0.85% за парични обезщетения.

Прагът за изчисляване на вноската е минималната брутна заплата, а за вноската за парични обезщетения, прилаганият таван съответства на 12 пъти минималната брутна заплата.

Пенсионерите също плащат вноските за обезщетения в натура в размер на 5.5 %. При тях няма вноски за парични обезщетения.

За да придобие право на обезщетение за болест, осигуреното лице трябва да има най-малко 6 месеца осигурителен стаж в предходните 12 календарни месеца преди неработоспособността.

Обезщетение за гледане на дете

Осигуреното лице има право да прекъсне своята дейност и да получава обезщетение за болест в случай, че неговото/нейното дете е до 7-годишна възраст и е болно. Тази възраст се увеличава до 18-годишна възраст, ако детето е с увреждания и е поразено от болест.

Медицински обезщетения

Това обезщетение се изплаща на лица, които са платили най-малко 1 месец вноски през последните 12 месеца. Няма изисквания за задължителен период на осигуряване за определени категории граждани, в случаите когато се налага спешна операция, както и в случаите на туберкулоза, СПИН или други

заразни болести.

Паричните обезщетения за болест поради временна неработоспособност представляват 75% от средните месечни доходи на осигуреното лице (100% при спешна операция, туберкулоза, СПИН и други заразни болести).

Обезщетения за профилактика и рехабилитация

Това обезщетение се отпуска за времето на рехабилитация чрез предоставяне на алтернативна работа и парично обезщетение, за да замени част от доходите, загубени в резултат на намаляване на работното време. Размерът на всяко обезщетение не може да превишава 25% от средните месечни доходи на осигуреното лице през последните 6 месеца преди започването на неработоспособността. Обезщетенията се изплащат в продължение на максимум 90 дни годишно. Размерът на обезщетението се равнява на 75% от средните месечни доходи на осигуреното лице през последните 6 месеца преди неработоспособността.

Обезщетение за майчинство

Правото на обезщетение за майчинство възниква ако осигуреното лице има най-малко 1 месец вноски през последните 12 месеца. Обезщетението за майчинство се изплаща за период от 120 календарни дни на осигурената майка (63 дни преди раждане, съответно 63 дни след раждането на детето). Максималният месечен доход за целите на изчисляване на обезщетението е равен на 12 пъти минималната брутна месечна заплата. Обезщетението се изплаща и в случай, че детето е родено мъртво.

4.9.3. Безработица

Осигурените лица внасят осигурителна вноска в размер на 0,5%. Има таван, прилаган към основата за изчисляване на вноската, равен на пет пъти прогнозните средни брутни доходи.

Работодателят плаща вноска в размер на 0,5%. Няма таван за базата за изчисляване на вноската.

Самостоятелно заетите лица се осигуряват доброволно за този риск. Размерът на вноските е 1%. Има праг, който се прилага към основата за изчисляване, равен на минималната брутна заплата и таван от пет пъти прогнозните средни брутни доходи.

Право на обезщетение за безработица имат регистрираните безработни, които отговарят на следните условия: местоживееене или пребиваване в Румъния; липса на работа и липса на доход от самостоятелна заетост (или доход от самостоятелна заетост по-нисък от референтния социален показател); Възраст между 16 години и законовата възраст за пенсия за старост; лицето е работоспособно; наличност за назначаване; активно търсещо работа, както и регистрация в окръжната агенция за заетост.

Регистрираните безработни лица, които не по свое желание станат безработни, трябва да кандидатстват за обезщетение за безработица в рамките на 12 месеца и да имат период с вноски поне 12 месеца през последните 24 месеца, предхождащи датата на кандидатстване, за да получат обезщетение за безработица от схемата за осигуряване за безработица. Продължителността на обезщетението за безработица варира в зависимост от продължителността на осигурителния период: 6 месеца за период с вноски между една и пет години; 9 месеца при период на осигуряване между пет и десет години и 12 месеца, когато осигуряването е в продължение на десет и повече години. За завършилите този период е 6 месеца.

4.9.4. Трудови злополуки и професионални заболявания

Няма изискване за участие на работниците и служителите за този вид осигуряване.

Работодателят плаща вноски в размер между 0,15% и 0,85% в зависимост от честотата и тежестта на рисковите класове. Не се прилага таван към базата за изчисляване.

За самостоятелно заетите лица осигуряването е доброволно. Размерът на вноските е 1%. *Има минимален праг, който се прилага към основата за изчисляване - 35% от прогнозните средни брутни доходи и таван от пет пъти прогнозните средни брутни доходи.*

Обезщетения при временна неработоспособност

Лице, което е осигурено за трудови злополуки и професионални заболявания има право на обезщетение за временна неработоспособност, ако временната неработоспособност е в резултат от трудова злополука или професионална болест. Не се изисква период с осигуряване. Продължителността на обезщетението е 180 дни в рамките на една година и може да бъде удължен до 270 дни.

Обезщетение за временна промяна на работното място и намалено работно време

Лицето, което е осигурено за трудови злополуки и професионални заболявания има право на обезщетение за временна промяна на работното място, ако в резултат на някаква трудова злополука или професионална болест, то не е в състояние да работи на своето обичайно работно място и промяната е временна. Продължителността на това обезщетение е до 90 дни в период от една година.

Обезщетението за временна неработоспособност при общо заболяване се изчислява и изплаща месечно като 80% (100% в случай на медицински/хирургически извънредни ситуации) от средния месечен брутен доход, придобит от лицето през последните шест месеца, предхождащи настъпването на събитието (или по време на периода, който е по-кратък от шест месеца).

4.9.5. Здравно осигуряване и здравни грижи

Всички лица, които законно пребивават в Румъния, са обхванати от националната здравноосигурителна каса, включително чужди граждани, постоянно пребиваващи в страната.

За да получи здравно обслужване, осигуреното лице и неговите/нейните зависими лица трябва да са платили най-малко 6 месеца от вноски през предходните 12 календарни месеца. В случай на спешна операция, туберкулоза, СПИН или други заразни болести, не се прилагат квалифициращи условия. Доброволно покритие е на разположение за временно пребиваващи и за дипломатически персонал, акредитиран в Румъния.

Медицински услуги се предоставят пряко от местните здравноосигурителни фондове и включват обща и специализирана медицинска помощ, извънболнична медицинска помощ, хоспитализация, лекарства, медицински пособия, рехабилитация, превантивна медицинска помощ, грижи за майчинство, транспорт и други медицински услуги.

ИЗВОДИТЕ ОТ ТАЗИ ГЛАВА:

Първият извод към този раздел се отнася до различния обхват на социалноосигурителните рискове за наетите лица и за самостоятелно заетите лица, вкл. земеделските производители (фермерите), от една страна, в общите системи за социална сигурност, а от друга страна - в специфичните схеми само за работещите лица в отрасъл „Селско стопанство“.

Анализът между двете гържави показва че:

1. В гържавите, включени в проекта, **наетите работници** са обхванати за всички социални рискове – болест, инвалидност, майчинство (бащинство), трудови злополуки и професионални болести, безработица, старост и смърт (независимо дали са осигурени към общите схеми за социална сигурност или към специфичните схеми за работещите в земеделието).

2. При самостоятелно заетите лица, към които се включват и земеделските производители, обхватът на рисковете в гържавите, където тези категории лица са осигурени в общите системи за социална сигурност, е доста различен и това се отнася най-вече за **риска „трудова злополука**

и професионална болест” (в България самостоятелно заетите лица и земеделските производители не могат да се осигуряват за този риск, а в Румъния и Чехия същата категория лица имат право по собствен избор да се осигуряват за трудово злополука и професионална болест).

3. При осигуряването за риск **„безработица”** също се наблюдават разлики. В България земеделските производители са изключени от осигуряване за безработица, в Румъния земеделските производители като част от групата на самостоятелно заетите лица могат доброволно да се осигуряват за безработица. В Словакия също има покритие на този риск за фермерите. В Дания осигуряването за безработица включва и тази категория лица и то е организирано чрез професионални организации.

В Чехия, поради това, че по-голямата част от селскостопанските работници са със статут на служители и техните доходи се изплащат под формата на работна заплата, то осигурителната система е унифицирана за служителите и самостоятелно заети лица. Земеделските производители, които са част от самостоятелно заетите лица, и не са със статут на работници, също са защитени в случай на безработицата, като част от системата за задължително социално осигуряване, финансирана от вноски, и предоставя, свързани с дохода, обезщетения.

Там, където има специфични схеми за осигуряване на заетите в селското стопанство, напр. **Германия**, по отношение на осигуряването за безработица, само наетите от работодател работници, които работят в този отрасъл, са обхванати за риска „безработица”. *За самостоятелно заетите земеделски производители няма покриване на този риск.*

В **Италия** сезонните селскостопански временни работници също имат достъп до системата за социална сигурност относно обезщетенията за безработица в зависимост от

броя на работните дни, вписани в „официалните“ регистри, които всяка година се публикуват от Националния институт за социално осигуряване.

Във **Франция** осигуряването за безработица на земеделските производители/ фермерите може да бъде предмет на договаряне между социалните партньори и не е включено като осигурителен риск в MSA.

Ако трябва да се обобщи практиката на двете държави, включени в проекта относно осигуряването за риска „безработица”, считаме, че най-важното за „успешното“ прилагане на схемата за безработица на самостоятелно заетите лица, е специфичната конструкция, която отговаря на спецификата на групата на самостоятелно заетите лица. Всички условия трябва да бъдат определени в зависимост от конкретната работна ситуация на самостоятелно заетите като цяло или на земеделските производители, в частност.

Схемата за безработица за самостоятелно заетите лица е възможна във всички държави, където към момента не е включена като осигурителен риск. Важни условия за придобиване на право за безработица, ако лицата имат възможност (макар и доброволно да се осигуряват), са спирането напълно на бизнес дейностите, свързани със земеделска дейност и желанието на земеделските производители да бъдат на разположение за пазара на труда. Условието, че самостоятелно заетите лица не могат да бъдат държани отговорни за безработицата, не винаги е така, напр. (при унищожаване на реколтата поради неблагоприятни климатични условия или поради банкрут в резултат на пазарни ограничения ит.н.) и заради това да бъдат оцелявани от обезщетения за безработица. На пръв поглед, има голяма разлика със схемите за безработица за работниците (наетите лица). И все пак, за сектора „Селско стопанство” вероятността за принудителна безработица, не е по-малка, отколкото за работодателите от другите

отрасли. Затова е добре да бъдат поставени тези въпроси тук и да се мисли в перспектива как да се разшири социалната сигурност на земеделските производители в такива случаи.

В тази връзка е и **вторият извод**, който може да се изведе в този раздел, а именно, минималните и максималните доходи, върху които се правят вноските, от страна на наетите лица и на самостоятелно заетите лица, както и някои специфични различия за самостоятелно заетите лица. В **Словения** самостоятелно заетите лица в първите 12 месеца от началната им регистрация в регистъра се освобождават от плащане на вноски, а през следващите 12 месеца, вноската на осигуреното лице е 50% от определения размер. В **България** земеделските производители плащат вноски върху по-нисък месечен осигурителен доход в сравнение с другите категории самостоятелно заети лица и от наетите лица. Различен праз за осигуряване се прилага и в **Италия**, където селскостопанските работещи (фермерите) плащат в процент, изчислен на базата на четири стойности, които варира в зависимост от парцела на земята, който се обработва, възрастта на селскостопанските работници, броя на работните дни и референтния доход (т.нар. „общоприет“ или „договорен“ доход). Също диференцирани доходи, върху които се внасят осигурителните вноски от земеделските производители са законово регламентирани в **Словения**, където осигурителната база е 60% от средната работна заплата, а за земеделските производители тя е: 2013 г. и 2014 г. – минималната работна заплата; 2015 г. - 54% от средната работна заплата; 2016 г. - 56% от СРЗ; 2017 г. - 58% от СРЗ и 2018 г. - 60% от СРЗ. В **Македония** също се прилагат диференцирани осигурителни доходи върху които се плащат вноските за социално осигуряване и те са определени на конкретна основа, т.е. в зависимост от размера на приходите от кадастъра.

Тук основният въпрос за решаване е, как да се изработи

система за социална сигурност от начална позиция, като се има предвид, че редовна заетост на пълно работно време с пълно деклариран доход е по-скоро изключение, отколкото правило при земеделските производители и особено при малките земеделски производители, които са основният дял от заетите в сектора. Защото освен традиционното разграничение между наемните работници и самостоятелно заетите лица, в законодателствата на почти всички държави има отделни регламенти за земеделските производители и това ясно проличава от националните доклади относно персоналия обхват и финансирането на системите. Два елемента са от значение тук:

Земеделският производител е самостоятелно заето лице и по този начин се разграничава от наемния работник, който има ясно определено работно време и заплата и в този смисъл и по-големи гаранции за заетост и доходи, следователно и за получаване на по-адекватни социални обезщетения и пенсии,

В рамките на групата на всички самостоятелно заети лица, земеделските производители се различават съществено, както от другите самостоятелно заети лица, така и вътре между групите на земеделските производители – гребни земеделски производители, едри производители, с различни по площ и плодородие земеделски земи, брой добитък, който отглеждат, инвентар приходи от реализация на селскостопанска продукция. (В няколко държави се прави такава разграничение на земеделските производители - Македония, Италия, Франция, Германия. В други държави – като България, Румъния, Дания всички земеделски производители са в обща група и няма диференциация на осигурителната основа за вноските).

А всъщност целта на такава диференциация е да се разработят системи на различни нива на защита (например земеделските производители, които са по-малко защитени в сравнение с други според условията, при която упражняват дейността, влиянието на климатичните условия, несигурност-

та в реализацията на продукцията, цените и т.н).

Тук следва да се разглежда и въпросът до каква степен съществуващите съюзи на земеделските производители биха могли да играят роля в официалната регистрация на дейността на земеделските производители и евентуално, в изпълнението на административни задачи, свързани с координацията с осигурителните системи.

Третият основен извог касае голямото разнообразие между двете държави в проекта и видовете обезщетения и пенсии и квалифициращите условия за правото на получаване. Макар във всички държави, в които наетите лица в селското стопанство участват в общите системи за социално осигуряване, да имат право на едни и същи обезщетения (болест, майчинство, трудова злополука и професионална болест, инвалидност, старост и смърт), а самостоятелно заетите лица, в т.ч. и земеделските производители да са осигурени за част от тези рискове (осносно за старост, инвалидност и смърт), то анализът показва, че в общите схеми също има различни квалифициращите условия (изискуеми условия) за придобиване на правото и за получаването на обезщетения и пенсии - време на участие в системата, срок за получаване на обезщетенията, размери на обезщетенията, минимални размери и тавани на обезщетенията и пенсиите и т.н.

По отношение на пенсионното осигуряване на земеделските производители, във всичките двете държави, те са обхванати от общите или специфичните схеми за социална защита и разликите са основно по отношение на размерите на вноските, изискуемите условия (възраст и стаж) за придобиване на правото на пенсиите за старост, инвалидност и наследствени пенсии и формулата за определяне на пенсиите.

В **Германия** минималният срок на участие е 15 години, за да има право лицето на пенсия за напреднала възраст (старост) и намалена работоспособност (инвалидност). Въз-

растта за пенсиониране е 65 години за мъжете и жените, но ще се увеличава постепенно до 67 години за двата пола. Размерът на паричното обезщетение е 1/12 от общия размер на пенсията (общата пенсионна стойност)/ за месец и срокът на действие на плана за пенсия е неограничен. Допълнителното пенсионно осигуряване ZLA/ZLF в Германия предоставя на работниците от селското и горското стопанство допълнителна месечна пенсия до 80 евро.

Във **Франция** възрастта за пенсиониране се увеличава постепенно на **60-62** години. За лицата, родени след **1 януари 1955 г.**, възрастта за автоматичното право на пълна пенсия ще се увеличи до **67** години. Размерът на пенсията зависи от средната годишна заплата, която е равна на сумата от коригираните годишни доходи (с корекция според темпа на инфлацията за всяка година), равнището на пенсиите и общия осигурителен период. Характерно за работещите в земеделието е допълнителната пенсия. Тази пенсия допълва основната пенсия, изплащана от системата за социална сигурност или от специфичната селскостопанската схема на MSA.

От момента на подписване на трудов договор, който и да е служител на заплата може чрез участието си в професионална селскостопанска организация или има бизнес в земеделието да се осигурява във фонд за допълнителна пенсия.

Пенсията представлява сбор от основната пенсия и допълнителната пенсия. Като правило, пенсията може да варира между 65 % и 100 % от последният получен доход преди пенсиониране.

В **Италия** законово определената възраст за пенсиониране е както следва:

самонаети мъже и пара-подчинени работници: 66 години и 3 месеца, а самонаети жени и пара-подчинени работнички: 63 години и 9 месеца.

Размерът на пенсията за старост, след осигурително

участие от **20 години представлява сумата от 2% за всяка година** участие с вноски (максимално 40), умножена по референтната заплата.

В **Дания**, гържавната пенсия се гарантира на хората над 65 години, които напускат пазара на труда, за да имат доходи. Възрастта за пенсиониране е различна в зависимост от това, кога е родено лицето. През 2011 г. е постигнато съгласие за постепенно увеличаване на възрастта за пенсиониране от 65 на 67 години.

В новите гържави – **Словения, Македония, Чехия, България** и **Румъния**, пенсионното осигуряване за земеделските производители има много сходни характеристики и в тях е развит многостълбовия пенсионен модел с допълнителни пенсии от капиталовите схеми (с изключение на Македония, където земеделските производители не са включени във втория капиталов стълб). Във посочените по-горе гържави също е предвидено постепенно повишаване на пенсионната възраст, като изискванията при пенсиите за старост от задължителната пенсионна система са съответно:

За **Македония** - Условията, които трябва да бъдат изпълнени в задължителната пенсионна система при пенсиите за старост, са възраст 64 години за мъжете и 62 години за жените, с най-малко 15 години трудов стаж, освен в случай на инвалидност или смърт. Обезщетенията от пенсионната схема не могат да бъдат получавани (изтегляни) по-рано от 10 години преди законоустановената пенсионна възраст. Осигурените лица, които имат статут на индивидуални земеделски производители, с цел да отговарят на условията за упражняване на правото на пенсия, трябва да отговарят на определени условия, свързани с продължителността на периода на осигуряване по Закона за старост за земеделските производители и вноската за пенсионно осигуряване да е платена по време на валидността на този закон.

Размерът на пенсията за старост се определя от средната месечна работна заплата, получена от осигурявания по време на целия период на осигуряване, но най-рано от 1 януари 1970 година.

В **Словения** правото на пенсия за старост зависи от това да е достигната определена възраст и период на осигуряване за пенсия за старост или за пенсия с осигуряване без закупуване на квалифиращ период. За да отговарят на условията, за придобиване право на пенсия за старост, трябва да бъдат изпълнени условията, които по време на преходния период, се различават в зависимост от пола на осигуреното лице. За жените е необходимо да са изпълнени двете условия - възраст от 58 г. и четири месеца и осигурителен период от 38 години и 8 месеца или възраст от 62 години и 20 години минимален срок на осигуряване, или възраст 64 години и 15 години минимален срок на осигуряване. За мъжете двете условия са навършена възраст 58 г. и 8 месеца и период на осигуряване 40 години или възраст 64 години и 20 години срок на осигуряване, или възраст 65 години и 15 години срок на осигуряване.

В **Чехия** условията, които трябва да бъдат изпълнени за придобиване на право на пенсия са: необходим осигурителен стаж от 25 години до 35 години (в зависимост от годината, в която лицето достига възрастта за пенсиониране. Възрастта за пенсиониране се увеличава на годишна база - за мъжете с по 2 месеца, а за жените с по 4 месеца до достигане на възраст 68 години за мъжете и жените, родени през 1983 г. В съответствие с приложимото законодателство, възрастта за пенсиониране ще нараства за тези, родени през 1984 г. и по-късно с 2 месеца за всяка следваща година от раждането. *Законът не предвижда минимален или максимален размер на пенсията.*

България: Пенсия за осигурителен стаж и възраст от гържавното обществено осигуряване (първи стълб се придобива при възраст 63 години и 8 месеца (мъже) и възраст 60

години и 8 месеца (жени) през 2014 г. и осигурителен стаж не по-малко от 37 години и 8 месеца (мъже) и 34 години и 8 месеца (жени). Пенсионната възраст и осигурителният стаж ще нарастват постепенно всяка година с по 4 месеца до достигане на възраст 65 години (за мъже) и 63 години (жени) и осигурителен стаж - 40 години (мъже) и 37 години (жени). Ако не са изпълнени горните условия, за да има право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, осигуреното лице трябва да има поне 15 години осигурителен стаж и навършена възраст през 2014 г. 65 години и 8 месеца (мъже и жени). Има минимален и максимален размер на пенсията за осигурителен стаж и възраст.

Румъния: лице, което е било осигурено в публичната пенсионна система (по първи стълб), има право на пенсия за старост, в случай, че отговаря както на стандартната пенсионна възраст и така и на минималния изискуем период за осигуряване.

Във включените в проекта държави не се наблюдават съществени различия в обхвата на **здравните грижи и семейните обезщетения** между професионалните групи – наети лица и самостоятелно заети лица, в т.ч. земеделски производители. Земеделските производители по този начин са защитени равнопоставено като другите самостоятелно заети лица; освен това няма големи различия в обхвата между самостоятелно заетите лица и работниците и служителите (наетите лица). На практика обаче, земеделските производители се сблъскват с друг вид „дискриминация“, която е следствие от качеството на жизнената среда в селските райони. Редица ограничения там са свързани с инфраструктурата – пътна, социална, здравна, която не винаги е много добре развита. По-голяма част от държавите са изправени пред финансови ограничения, които понякога изкушават правителствата да инвестират повече средства в здравеопазването в по-големите градове, отколкото в селските райони.

Друг косвен въпрос е свързан със структурата на семей-

ни обезщетения: доколкото обезщетенията са добре насочени към целевите групи, които имат действителна нужда от тях и гали само на нуждаещите се семейства трябва да се отпускат такива обезщетения, за да бъде системата ефективна и финансово по-стабилна.

Като заключение трябва да подчертаем, че за всички видове обезщетения и пенсии е много важно точно да се оцени състоянието на доходите на самостоятелно заетите лица и фермерите, което на практика нито е лесно, нито често срещана практика, особено за България. В това отношение, социалната политика на отделните държави, трябва да има добре развити инструменти за наблюдение, отчитане и контрол на доходите от труд на земеделските производители/фермерите, защото те са базата, върху която се изчисляват размерите на обезщетенията и на пенсиите и могат да бъдат показател за адекватността на социалните плащания.

5. Възможности за интервенции в областта на социалната политика от страна на социалните партньори

Анализирайки системите за социална сигурност в двете държави по проекта, трябва да изведем важните акценти, които да предложим за дискусия на социалните партньори в търсене на ефективни решения на основните предизвикателства пред системите.

В държавите, включени в проекта, **наетите работници** са обхванати за всички социални рискове – болест, инвалидност, майчинство (бащинство), трудови злополуки и професионални болести, безработица, старост и смърт (независимо дали са осигурени към общите схеми за социална сигурност или към специфичните схеми за работещите в земеделието).

Системата обаче изисква разширяване и усъвършенстване

ване по отношение на регистриране и отчитане на всички заети в сектора, включително и тези които извършват сезонна работа.

За целите на социалното осигуряване **е важно да се идентифицира групата на земеделските производители.**

Социалното осигуряване за земеделските производители е организирано по два начина.

В обща (универсална) система, която обхваща всички работни групи от населението. Общата осигурителна система осигурява един основен обхват на социалните рискове, една и съща административна структура и единна финансова схема. При самостоятелно заетите лица, към които се включват и земеделските производители, обхватът на рисковете в държавите, където тези категории лица са осигурени в общите системи за социална сигурност, е доста различен и това се отнася най-вече за **риска „трудова злополука и професионална болест“.**

Обобщавайки практиката на деветте държави, включени в проекта относно осигуряването за риска „безработица“, считаме, че най-важното за „успешното“ прилагане на схемата за безработица на самостоятелно заетите лица, е специфичната конструкция, която отговаря на спецификата на групата на самостоятелно заетите лица. Всички условия трябва да бъдат определени в зависимост от конкретната работна ситуация на самостоятелно заетите като цяло или на земеделските производители, в частност.

Схемата за безработица за самостоятелно заетите лица е възможна във всички държави, където към момента не е включена като осигурителен риск.

Съществуването на отделни специфични схеми за земеделските производители не изключва възможността, те да участват и в общата система за социална сигурност за опре-

делени обезщетения.

Разширяването на социалната сигурност на земеделските производители и работещите в земеделието е въпрос, който изисква дебат в перспектива. Тук основният въпрос за решаване е, как да се изработи система за социална сигурност от начална позиция, като се има предвид, че редовна заетост на пълно работно време с пълно деклариран доход е по-скоро изключение, отколкото правило при земеделските производители и особено при малките земеделски производители, които са основният дял от заетите в сектора. Два елемента са от значение тук: земеделските производители се различават съществено, както от другите самостоятелно заети лица, така и вътре между групите на земеделските производители – гребни земеделски производители, едри производители, с различни по площ и плодородие земеделски земи, брой добитък, който отглеждат, инвентар приходи от реализация на селскостопанска продукция. Необходима е диференциация на осигурителната основа за вноските, което ще доведе до разработване на системи на различни нива на защита.

Друг важен аспект е въпросът до каква степен съществуващите съюзи на земеделските производители биха могли да играят роля в официалната регистрация на дейността на земеделските производители и евентуално, в изпълнението на административни задачи, свързани с координацията с осигурителните системи.

В управителните органи на тези схеми, както и в общата система за всички самостоятелно заети лица, групата на заинтересованите самостоятелно заетите лица обикновено е добре представена. Там където няма специално представяне на самостоятелно заетите лица, обикновено интересите на земеделските производители (фермерите) са защитавани от представители на работодателите в този сектор и от съответните синдикални структури, където съществуват

такива. Там трябва да се търсят поле за диалог и интервенция за оптимизиране на системата, като се търсят синергия и корелация с Общата селскостопанска политика и Европейския фонд за развитие на селските райони.

Това още веднъж подчертава важността на социалният диалог и индустриалните отношения, които предоставят инструмент за търсене и намиране на решения за по-добра защита и социална сигурност на работниците и заетите в сектора. Тези примери за добри практики, които съществуват в изследваните стари страни-членки, трябва бъдат насърчавани, изследвани и популяризирани според специфичните национални характеристики в новите страни-членки.

5.1. Националните планове за действие на страни-членки, включени в проекта, през призмата на синдикатите

Задълбочената работа на партньорите по проекта във всички етапи доведе до разработване на планове за действие, отнесени към националната ситуация във техните страни. От представените до момента планове можем да посочим важните параметри, посочени по-долу, които ще бъдат допълнени и обобщени в последващата разработка - Транснационална брошура за възможните добри решения за разработване на ефективни секторни социални схеми в Земеделието чрез съгласувани действия на социалните партньори.

5.1.1. Идентифицирани проблеми

Македония: Едни от най-сериозните проблеми, които трябва да се търсят своето решение в близко време са: недостатъчна информация за сезонните работници относно техните права и възможности за подобряване на тяхната социална сигурност; недостатъчна комуникация с институциите за ситуацията със сезонни работници; липса на надеждни официални данни за състоянието и условията на труд на сезонните работници; липса на сътрудничество и на обмен на становища и решения с Министерството на труда и социалните въпроси,

Организацията на работодателите в Македония, Агенцията по заетостта и застрахователният надзор.

Словения: Проблемите, които са важни според представителите на синдиката (KZI) се отнасят до: нередовно плащане на осигурителните вноски и плащане върху непълни доходи; проблемът със застаряващото население като в същото време условията на труд не са коригирани (съобразени с възрастта) за по-възрастните работници; недеklarираният труд и сезонната работа, при които условията на труд и заплащане не са същите, както за работниците, които работят по трудов договор или на друг вид договор (социална дискриминация).

В **България** също има редица проблеми, които са свързани със социалната закрила на земеделските производители. Тези проблеми касаят: липсата на диференциация между земеделските производители в съответствие с техните доходи от селскостопанска дейност за целите на социалното осигуряване; много ниският дял на обхванатите (осигурените) земеделски производители от общия брой осигурени лица – 11,1% през 2013 г.; осигуряването за рисковете „Безработица“ и „Трудова злополука и професионална болест“, което не е включено като задължително или доброволно в осигурителното законодателство за самостоятелно заетите земеделски производители; липсата на възможност за по-ранно пенсиониране на земеделските производители с намалена пенсия; липсата на адекватно покритие на риска безработица за сезонните работници, които представляват значителен дял в селскостопанското производство; няма и правно регулиране, което да компенсира загубата на доходи в случай на неблагоприятни климатични условия или природни бедствия, които могат да унищожат селскостопанската продукция (такова, каквото е предвидено в гаранционен фонд за гарантиране доходите на работниците в случай на несъстоятелност на работодателя.)

В **Италия** основните проблеми са свързани с: неясното обособяване на пазара на труда поради високия дял на неформалната заетост; пенсионната възраст на селскостопанските работници е същата като на останалите работници; необходимост от по-справедливо заплащане на селскостопанските работници

Германия - нивото на допълнителната пенсия не е достатъчна; трябва да има диференциация на работата и социалните права на работниците и служителите; ниските заплати в земеделието водят и до ниски обезщетения и пенсии; демографските промени /предизвикателства, пред които е изправено селското стопанство.

5.1.2. Възможни мерки за подобряване социалната защита на заетите в сектор „Земеделие“ от гледна точка на синдикатите с тяхно активно участие

Спорег Agrosindikat, Македония мерките засягат: масово информиране на работниците-мигранти за техните права и възможности за подобряване на тяхното социално осигуряване, както и събиране на опит и мнения за условията на труд; подобряване на взаимодействието с институциите; осигуряване на първоначални надеждни официални данни за състоянието и условията на работа на сезонни работници от съответните институции; ползотворно сътрудничество и обмен на становища, и приемане на конкретни практически решения съвместно с Министерството на труда и социалните въпроси, Организацията на работодателите в Македония, Агенцията по заетостта и застрахователния надзор.

KZI, Словения предлага няколко мерки, които могат да решат поставените по-горе проблеми: подходящо законодателство и по-ефективен контрол; там, където е необходимо - допълване на законодателството с разпоредби, в които да се предвидят специални условия в колективния трудов договор относно недеklarирания труд и сезонната заетост.

В **България** мерките, които на първо време могат да допринесат за по-гъвкава и справедлива социална защита на земеделските производители включват: актуализиране и допълване регистъра на земеделските производители, който да съдържа детайлна информация за стопанствата – размер обработваема земя, брой отглеждани животни, реализирани приходи и брой на лицата, включени в дейността на земеделските стопанства и т.н.; разширяване обхвата на осигурените земеделски производители чрез създаване на по-гъвкави условия за плащане на вноски за социално осигуряване (еднократно през годината - за пенсии) и диференциран минимален доход за социалните вноски; допълване на Кодекса за социално осигуряване, за да се включат в кръга на осигурените лица за рисковете „Безработица“ и „Трудова злополука и професионална болест“ и земеделските производители като се вземат предвид специфичните особености на този сектор; създаване по-гъвкав режим относно пенсионирането на земеделски производители, на които не им достигат до няколко години трудов стаж; да се включат разпоредби в Кодекса на труда и Кодекса за социално осигуряване за „определение на сезонната заетост“ и специфични условия за придобиване на право на обезщетение за безработица за сезонните работници (напр. по-кратък срок на изплащане на тези обезщетения, по-нисък размер и т.н); да се предложи специална система за гарантиране на доходите на земеделските производители, за които това е единственият доходоносен бизнес, в случаите когато те не могат да произвеждат или да реализират селскостопанската си продукция поради неблагоприятни климатични условия, бедствия или непредвидими пазарни ситуации (това може да бъде осигурителен или застрахователен риск с вноски или премии).

AIPAA, Италия също прави предложения за нови мерки, а именно: осигуряване на по-голяма прозрачност и законност на

пазара на труда; въвеждане на по-ниска пенсионна възраст за селскостопанските работници; изравняване на заплатите за работещите в селското стопанство с тези в другите сектори.

Според представителите от **IG BAU, Германия**, мерките трябва да се отнасят до: финансово подобряване на допълнителното обществено осигуряване; проверка и анализ на работните отношения в селското стопанство; увеличаване на заплатите в селското стопанство. Във връзка с демографските предизвикателства е необходимо да се осигурят повече и по-добри работни места/заетост; по-високо и по-качествено образование; повече здраве и безопасност при работа; развитие на човешките ресурси и по-голяма ангажираност на служителите.

5.1.3. Необходими действия, решения и активна координация между синдикатите и заинтересованите институции

Македония. Водеща роля синдикатите могат да имат по отношение на: организиране на редовни срещи и обучения и други електронни и вербални комуникации с институциите; подаване на официални искания до съответните институции за предоставяне на официална информация; организиране на кръгли маси заедно с Министерството на труда и социалните въпроси, Организацията на работодателите в Македония, Агенцията по заетостта и застрахователния надзор с цел приемане на конкретни практически решения.

Словения. Преговорите със социалните партньори (работодатели и правителство) за предприемане на необходимите законодателни и практически мерки са важно средство за постигане на по-справедливи и адекватни решения, касаещи съвкупността на заетите в Селското стопанство.

България. И в България синдикатите и най-вече Федерацията на независимите синдикати в земеделието активно ще участва в: изработване мотивирано становище на соци-

алните партньори с предложение до Министерството на земеделието и храните за необходимите законодателни промени; инициране на промени в Кодекса за социално осигуряване с цел да се предвиди възможност за внасяне на вноските за фонд „Пенсии“ до 31 март на следващата година, както и за въвеждане на диференцирани минимални осигурителни доходи за земеделските производители, на база реализираните годишни доходи от земеделска дейност; изработване на предложения за промени в Кодекса на труда и Кодекса за социално осигуряване относно сезонната заетост.

Италия. Синдикатите могат да играят важна роля относно: анализирането на тенденциите в търсенето и предлагането на пазара на труда; разработването на ясно и подходящо законодателство, касаещо селското стопанство; провеждане на кръгли маси за консултации на широка основа.

Германия. Необходимите действия и решения, с които синдикатите могат да се ангажират касаят: подобряване нормативната уредба на колективните трудови договори; Проучване и анализ на ситуацията в селското стопанство; настояване минимални заплати да се определят от Закона; други инициативи, предприети от IG BAU.

5.1.4. Очаквани и постигнати резултати

В **Македония** дейността по осигуряване на първоначални надеждни официални данни за състоянието и условията на работа на сезонни работници от съответните институции вече е започнала и има някои резултати. Предложението на синдикатите относно ползотворно сътрудничество и обмен на мнения и приемане на конкретни практически решения съвместно с Министерството на труда и социалните въпроси, Организацията на работодателите в Македония, Агенцията по заетостта и застрахователния надзор също вече е иницирано от тяхна страна и се чака отговор от заинтересованите страни за датата на заседанието.

В **България** се работи по усъвършестване на регистъра на земеделските производители, който ще бъде съвместим с регистрите на Националната агенция за приходите и на Националния осигурителен институт. Водени са и първоначални разговори с заинтересувани институции (НОИ и МТСП) от страна на ФНСЗ за въвеждане на диференцирани минимални осигурителни доходи и за земеделските производители, така че да се уеднакви режимът с наетите работници и с другите групи самостоятелно заети лица, за които вече е въведено диференциране на минималните доходи, върху които се правят осигурителните вноски. Работи се по изготвяне на мотивирано предложение за създаване на Специален гаранционен фонд, от който да се изплащат обезщетения и социални помощи (най-вече за гребни земеделски стопани, за които това е единствена доходоносна дейност, въз основа на регистъра), което да се обсъди със социалните партньори и с изпълнителната и законодателна власт.

В **Италия** вече е одобрен закон за борба срещу незаконното наемане на работа, при разработването на който синдикатите са участвали активно. Реалната възраст за пенсиониране на селскостопанските работници е ниска и във връзка със сигурността в сектора „Селско стопанство“ тя трябва да се преразгледа, като синдикатите ще играят важна роля в този процес. Синдикатите ще настояват и за присъствие на посредници за контрол върху упражняването на труд в селското стопанство.

Вместо послеслов

Европейските страни имат различни системи за социална защита, които са обусловени исторически, демографски, от стандарта на живот, различните социално-икономически и институционални уредби в отделните общества.

Нашият анализ на ситуацията със системите за соци-

ална сигурност в сектора на земеделието в страни-членки показва, че системите за социална сигурност са изправени пред много предизвикателства. Основният тревожен проблем е тенденцията на дълготрайна финансова нестабилност, която генерира непосилни ангажименти на държавния бюджет. Демографският профил и тенденцията на застаряване на населението е допълнителна тежест за стабилността на системата и за устойчивостта на публичните финанси. В Европа съотношението между застаряването на населението, следствие от повишената продължителност на живот и ниските стойности на раждаемост в повечето страни бележи критични тенденции на влошаване. През 2060 г. този коефициент ще бъде средно 52,6% за ЕС-27, което представлява увеличение с 26,7 процентни пункта в сравнение с 2010г.

Ние осъзнаваме, че съществуват предизвикателства в сектора на земеделието, с които се сблъскват социалните партньори, но по-тежко е положението на работещите в сектора. Те са жертва на дълготрайна финансова нестабилност на системата за социална сигурност. Аграрният сектор е печално известен с неатрактивни работни места - ниски доходи, неблагоприятни условия на труд, ниско квалифицирана и ниско мотивирана работна сила, сезонен характер на заетостта с ниско покритие от системата за социална сигурност, голяма част от работниците са без трудови договори (което подпомага сивата икономика). Сезонният характер на кампаниите в земеделието ограничава много мобилността на работната сила от един сектор в друг.

Опитът на партньорството в областта на социалния диалог и индустриалните отношения в селското стопанство и ясно дефинираните приоритети пред секторните социални партньори - правата на сезонните работници, последиците от реструктурирането на сектора през последните 20 години, свободното движение на работници, достъпа до и гаранцията

за по-добри условия на труд и социална сигурност - ни карат да продължим нашата работа по предложения проект за мобилизиране на гражданската и социалната енергия за преодоляване на предизвикателствата в системата на социална сигурност в сектора, да се обсъждат и разработват специални социално осигурителни схеми.

В последващата разработка – **Транснационална брошура за възможните добри решения за разработване на ефективни секторни социални схеми в Земеделието чрез съгласувани действия на социалните партньори** – ще представим визията на партньорството за конкретни действия в тази област.

Проектът подкрепя модернизирването и подобряването на социалната защита в Европейския съюз, с акцент върху социалното измерение на единния пазар на ЕС, особено по отношение на достъпа и преразпределението на права, свободното движение на работници, променящото се естество на работа, като следствие от икономически кризи, реструктуриране, създаване на нови работни места и зелени работни места.

Източници:

1. National Reports of the Countries included in the Comparative Analyses, 2014, published on the website: www.fnsz.bg
2. MISSOC – Social protection of the self-employed, January, 2013
3. Social Security for farmers in EU, 2010 “ENAPS – A Social platform for EU rural population”, 2010, 2014
4. Farmers’ social protection in Serbia, Albania and Macedonia set off against European best practices, 2007
5. Farmers poverty and social exclusion in the European Union, International Social Security Organization, 2013
6. International Social Security Association – Analysis on Social Security in different countries, 2012, 2013
7. Pensions at a Glance, 2013
8. Germany – Social Code Book VI

Тази публикация е осъществена с работата на организациите - партньори:

ФНСЗ - Федерация на независимите синдикати от земеделието
FNSZ, Bulgaria

АЗПБ - Асоциация на земеделските производители в България
BAAP, Bulgarian Association of Agricultural Producers

Агросиндикат - Р Македония
Agrosindikát, Macedonia

КЗШ, Словения
KŽS, Slovenia

Agrostar, Румъния
Agrostar, Romania

OSZPV - ASO, Чехия
OSZPV - ASO, Czech Republic

3F, Дания
3F, Denmark

IG BAU, Германия
IG BAU, Germany

FGA - CFDT, Франция
FGA - CFDT, France

ALPAA, Италия
ALPAA, Italy

EFFAT - Европейска федерация на синдикатите от земеделието
храните и туризма
EFFAT - European Federation of Food, Agriculture and Tourism

Тази разработка представлява информационен и аналитичен справочник за ситуацията на системите за социална сигурност в сектор Земеделие в страни-членки, участнички в този проект.

Наред с посочените предизвикателства пред системите за социална сигурност, анализът обхваща в сравнение и специфичните социално-осигурителни схеми в някои стари страни-членки, развивани в годините в резултат на социален диалог и участие на работещите. Тази публикация е принос в процеса на водене на ефективен социален диалог в сектора и отправна точка за търсене на нови възможни решения за подобряване на социалната сигурност на работещите в Земеделieto.

Съдържанието на тази публикация е отговорност на нейните автори и не отразява позицията на Европейската комисия, която не носи отговорност за ползването на представената информация.

Този проект се осъществява с финансовата подкрепа на ЕС,
Европейска Комисия, ГД "Заемост, социални въпроси и приобщаване".

ЗА СЕКТОРНИ СОЦИАЛНИ СХЕМИ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

ЕВРОПЕЙСКИ ПРОЕКТ VS/2013/0407

„Насърчаване на социалния диалог в сектор Земеделие в новите страни-членки за развиване на секторни социални схеми като инструмент за борба с несигурните работни места, бедността и социалното изключване на работещите в земеделието”

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ

НА СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА НА
РАБОТЕЩИТЕ В ЗЕМЕДЕЛИЕТО В ДЕВЕТ
ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ, ВКЛЮЧЕНИ В
РАМКИТЕ НА ПРОЕКТА

www.fnsz.org

